

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

**на тему «Фінансова стійкість підприємства: оцінювання та напрями
забезпечення»**

Виконав: студент 4-го курсу, групи 401-ЕФ

Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за освітньо-професійною програмою «Фінанси,
банківська справа та страхування»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Свистун С.О.

Керівник: к.е.н., доцент Сівіцька С.П.

Рецензент: директор АТ «Укрнікінвест»

Резнік О.М.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із

праць інших авторів без відповідних посилань

Свистун С.О.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі

Свистун С.О.

Полтава, 2021 року

АНОТАЦІЯ

Свистун С.О. Фінансова стійкість підприємства: оцінювання та напрями забезпечення. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить 96 сторінок, 23 таблиці, 16 рисунків, список літератури з 73 джерел та 4 додатки.

Ключові слова: підприємство, фінансова стійкість, фінансовий стан, платоспроможність, запас фінансової стійкості, поріг рентабельності.

В умовах трансформації соціально-економічних перетворень в Україні перед суб'єктами господарювання постає складне завдання забезпечення їх сталого, ефективного і прибуткового функціонування, що в першу чергу передбачає забезпечення їх фінансової стійкості. Фінансова стійкість є однією із найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, що дозволяє йому бути фінансово незалежним.

Фінансова стійкість передбачає здатність підприємства зберігати заданий режим функціонування за найважливішими фінансово-економічними показниками. Вона може розглядатися як результативна категорія, що характеризує рівень стійкості роботи підприємства, його здатність забезпечити стабільні фінансово-економічні показники й ефективно адаптуватися до змін у зовнішньому оточенні та внутрішньому середовищі. Рівень фінансової стійкості впливає і на можливості підприємства. Визначення меж фінансової стійкості належить до найбільш важливих економічних проблем, тому що недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства й відсутності засобів для розвитку виробництва, а надлишкова буде перешкоджати розвитку,

формуючи на підприємстві зайві запаси і резерви. У зв'язку з цим актуальність теми роботи є беззаперечним.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів фінансової стійкості підприємства, обґрунтування напрямків її зміцнення.

Об'єктом дослідження є фінансова стійкість ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод».

Предметом дослідження є процес оцінювання фінансової стійкості підприємства та шляхи її зміцнення.

У теоретичній частині роботи розглянуто наукові підходи до визначення сутності поняття «фінансова стійкість». Охарактеризовано фактори впливу на рівень фінансової стійкості підприємства. Розглянуто методичні підходи до проведення аналізу рівня фінансової стійкості.

У розрахунково-аналітичній частині роботи проведено оцінювання фінансово-господарської діяльності та майнового стану ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод», рівня ефективності використання основних засобів та оборотних активів. Проаналізовано ліквідність та платоспроможність підприємства. Визначено тип фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод», проведено оцінювання запасу фінансової стійкості. Окреслено напрями підвищення рівня фінансової стійкості підприємства.

Практична цінність випускної роботи бакалавра полягає в можливості використання запропонованих напрямів підвищення рівня фінансової стійкості з метою забезпечення стабільного фінансового стану ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод».

Інформаційною базою для написання даної роботи є законодавчі та нормативно-правові акти з питань організації діяльності підприємств в Україні; монографії; підручники та наукові статті з питань аналізу фінансової стійкості підприємства; фінансова звітність ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод».

АННОТАЦИЯ

Свистун С.О. Финансовая устойчивость предприятия: оценка и направления обеспечения. Рукопись. Выпускная работа на соискание первого (бакалаврского) уровня высшего образования по специальности 072 «Финансы, банковское дело и страхование» по образовательно-профессиональной программе «Финансы, банковское дело и страхование», Национальный университет «Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка», Полтава, 2021.

Работа содержит 96 страниц, 23 таблицы, 16 рисунков, список литературы из 73 источников и 4 приложения.

Ключевые слова: предприятие, финансовая устойчивость, финансовое состояние, платежеспособность, запас финансовой устойчивости, порога рентабельности.

В условиях трансформации социально-экономических преобразований в Украине перед субъектами хозяйствования возникает сложная задача обеспечения их устойчивого, эффективного и прибыльного функционирования, что в первую очередь предусматривает обеспечение их финансовой устойчивости. Финансовая устойчивость является одной из важнейших характеристик финансового состояния предприятия, что позволяет ему быть финансово независимым.

Финансовая устойчивость подразумевает способность предприятия сохранять заданный режим функционирования по важнейшим финансово-экономическим показателям. Она может рассматриваться как результативная категория, характеризующая уровень устойчивости работы предприятия, его способность обеспечить стабильные финансово-экономические показатели и эффективно адаптироваться к изменениям во внешнем окружении и внутренней среде. Уровень финансовой устойчивости влияет и на возможности предприятия. Определение границ финансовой устойчивости

относится к числу наиболее важных экономических проблем, ибо недостаточная финансовая устойчивость может привести к неплатежеспособности предприятия и отсутствию средств для развития производства, а избыточная будет препятствовать развитию, формируя на предприятии излишние запасы и резервы. В связи с этим актуальность темы работы является безоговорочным.

Целью дипломной работы является исследование теоретических и практических аспектов финансовой устойчивости предприятия, обоснование направлений ее укрепления.

Объектом исследования является финансовая устойчивость ООО «Торговый дом «Полтавский автоагрегатный завод».

Предметом исследования является процесс оценки финансовой устойчивости предприятия и пути ее укрепления.

В теоретической части работы рассмотрены научные подходы к определению сущности понятия «финансовая устойчивость». Охарактеризованы факторы влияния на уровень финансовой устойчивости предприятия. Рассмотрены методические подходы к проведению анализа уровня финансовой устойчивости.

В расчетно-аналитической части работы проведена оценка финансово-хозяйственной деятельности и имущественного состояния ООО «Торговый дом «Полтавский автоагрегатный завод», уровня эффективности использования основных средств и оборотных активов. Проанализированы ликвидность и платежеспособность предприятия. Определен тип финансовой устойчивости ООО «Торговый дом «Полтавский автоагрегатный завод», проведена оценка запаса финансовой устойчивости. Очерчены направления повышения уровня финансовой устойчивости предприятия.

Практическая ценность выпускной работы бакалавра заключается в возможности использования предложенных направлений повышения уровня финансовой устойчивости с целью обеспечения стабильного финансового состояния ООО «Торговый дом «Полтавский автоагрегатный завод».

Информационной базой для написания данной работы являются законодательные и нормативно-правовые акты по вопросам организации деятельности предприятий в Украине; монографии; учебники и научные статьи по вопросам анализа финансовой устойчивости предприятия; финансовая отчетность ООО «Торговый дом «Полтавский автоагрегатный завод».

ANNOTATION

Svystun S.O. Financial stability of the enterprise: evaluation and areas of support. Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" under the educational-professional program "Finance, Banking and Insurance", National University " Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic ", Poltava, 2021.

The work contains 96 pages, 23 tables, 16 figures, a list of references from 73 sources and 4 appendices.

Keywords: enterprise, financial stability, financial condition, solvency, financial stability margin, profitability threshold.

In the context of the transformation of socio-economic transformations in Ukraine, economic entities face the difficult task of ensuring their sustainable, efficient and profitable operation, which primarily involves ensuring their financial stability. Financial stability is one of the most important characteristics of the financial condition of the enterprise, which allows it to be financially independent.

Financial stability involves the ability of the enterprise to maintain a given mode of operation for the most important financial and economic indicators. It can be considered as an effective category that characterizes the level of stability of the enterprise, its ability to ensure stable financial and economic performance and effectively adapt to changes in the external environment and internal environment. The level of financial stability affects the capabilities of the enterprise. Defining the limits of financial stability is one of the most important economic problems, because insufficient financial stability can lead to insolvency of the enterprise and lack of funds for production development, and excess will hinder development, forming excess reserves and reserves in the enterprise. In this regard, the relevance of the topic is undeniable.

The purpose of the thesis is to study the theoretical and practical aspects of financial stability of the enterprise, justification of directions for its strengthening.

The object of study is the financial stability of LLC "Trading House "Poltava Avtoahrehatnyi Plant".

The subject of the research is the process of assessing the financial stability of the enterprise and ways to strengthen it.

The theoretical part of the work considers scientific approaches to defining the concept of "financial stability". Factors influencing the level of financial stability of the enterprise are described. Methodical approaches to the analysis of the level of financial stability are considered.

In the calculation and analytical part of the work the assessment of financial and economic activity and property status of LLC "Trading House "Poltava Avtoahrehatnyi Plant", the level of efficiency of fixed assets and current assets. The liquidity and solvency of the enterprise are analyzed. The type of financial stability of LLC "Trading House "Poltava Avtoahrehatnyi Plant" is defined, the estimation of a stock of financial stability is carried out. The directions of increasing the level of financial stability of the enterprise are outlined.

The practical value of the bachelor's thesis is the ability to use the proposed areas to increase financial stability in order to ensure the stable financial condition of LLC "Trading House"Poltava Automobile Plant".

The information base for writing this work is legislative and regulations on the organization of enterprises in Ukraine; monographs; textbooks and scientific articles on the analysis of financial stability of the enterprise; financial statements of LLC "Trading House "Poltava Avtoahrehatnyi Plant".

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Фінансова стійкість підприємства: сутність та завдання аналізу.....	7
1.2. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства	15
1.3. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства.....	25
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ПОЛТАВСЬКИЙ АВТОАГРЕГАТНИЙ ЗАВОД»	37
2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності та майнового стану ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод».....	37
2.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства	56
2.3. Оцінювання типу фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод»	64
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ПОЛТАВСЬКИЙ АВТОАГРЕГАТНИЙ ЗАВОД»	70
3.1. Визначення запасу фінансової стійкості підприємства	70
3.2. Напрями підвищення рівня фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод»	77
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89
ДОДАТКИ.....	96

				ВР 401-ЕФ			
	П. І. Б.	Підпис	Дата		Літ.	Арк.	Акрушів
<i>Розроб.</i>	<i>Свистун С.О.</i>			<i>Фінансова стійкість підприємства: оцінювання та напрями забезпечення</i>	3	96	
<i>Перевір.</i>	<i>Сівіцька С.П.</i>				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Н. Контр.</i>	<i>Глушко А.Д.</i>						
<i>Затверд.</i>	<i>Птаценко Л.О.</i>						

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах трансформації соціально-економічних перетворень в Україні перед суб'єктами господарювання постає складне завдання забезпечення їх сталого, ефективного і прибуткового функціонування, що в першу чергу передбачає забезпечення їх фінансової стійкості. Фінансова стійкість є однією із найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, що дозволяє йому бути фінансово незалежним.

Становлення нових фінансових відносин, розподіл і використання фінансових ресурсів, позначається на розвитку і функціонуванні підприємств як самостійних господарських одиниць. Одним з негативних моментів у нинішніх умовах є відсутність чітких уявлень про фінансову позицію підприємства. Пристосовуючись до своєрідних умов, продиктованих ринком, підприємства мають значні фінансові труднощі в зв'язку з неправильним перерозподілом коштів і джерел їхнього утворення. Значною мірою цьому сприяють інфляційні процеси, а також відсутність єдиної методології оцінки фінансового положення підприємства. У зв'язку з цим постає питання про створення єдиної методики оцінки, аналізу фінансової стійкості підприємства і його фінансового планування. Ринкові умови господарювання та проблеми фінансового забезпечення діяльності підприємств обумовлюють необхідність зміни фінансово-економічної політики та кваліфікованої оцінки фінансового стану з метою виживання їх в умовах кризи і подальшого економічного зростання. Тому вітчизняні підприємства все частіше починають використовувати фінансовий аналіз.

Фінансова стійкість передбачає здатність підприємства зберігати заданий режим функціонування за найважливішими фінансово-економічними показниками. Вона може розглядатися як результативна категорія, що характеризує рівень стійкості роботи підприємства, його

здатність забезпечити стабільні фінансово-економічні показники й ефективно адаптуватися до змін у зовнішньому оточенні та внутрішньому середовищі. Рівень фінансової стійкості впливає і на можливості підприємства. Визначення меж фінансової стійкості належить до найбільш важливих економічних проблем, тому що недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства й відсутності засобів для розвитку виробництва, а надлишкова буде перешкоджати розвитку, формуючи на підприємстві зайві запаси і резерви. Фінансова стійкість має характеризуватися таким станом фінансових ресурсів, який відповідає вимогам ринку, а їхній розподіл і використання мають забезпечувати розвиток підприємства на основі зростання прибутку й капіталу при збереженні платоспроможності.

Дослідженням питань сутності фінансової стійкості підприємств займалися провідні вітчизняні вчені, такі як: Філімоненко О.С., Кривицька О.Р., Грабовецький Б.Є., Савицька Г.В., Бланк І.А., Коробов М.Я., Івахненко В.М., Тютюнник Ю.М. та інші [65, 33, 14, 55, 45, 29, 26, 54].

Теоретична, методична та практична значимість забезпечення фінансової стійкості підприємства зумовили вибір теми дипломної роботи.

Метою роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів фінансової стійкості підприємства, обґрунтування напрямів її забезпечення.

Поставлена мета обумовила необхідність вирішення ряду взаємопов'язаних завдань:

- розкрити сутність та завдання фінансової стійкості підприємства;
- визначити фактори впливу на фінансову стійкість підприємства;
- розглянути порядок визначення рівня фінансової стійкості;
- розкрити характеристику фінансово-господарської діяльності ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод»;
- дати оцінку фінансового стану підприємства;
- визначити тип фінансової стійкості підприємства;

- провести оцінку запасу фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод»;
- визначити напрямки забезпечення фінансової стійкості підприємства та шляхи її зміцнення.

Об'єктом дослідження є фінансова стійкість ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод».

Предметом дослідження є процес оцінювання фінансової стійкості підприємства та визначення напрямів її забезпечення.

Інформаційною базою для написання даної роботи є законодавчі та нормативно-правові акти з питань організації діяльності підприємств в Україні; монографії; підручники та наукові статті з питань аналізу фінансової стійкості підприємства; фінансова звітність ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод».

У ході дослідження використовується загальнонаукові методи, методи порівнянь, спостереження, обстеження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Фінансова стійкість підприємства: сутність та завдання аналізу

Сучасні ринкові умови, в яких підприємства здійснюють свою виробничо-господарську діяльність, суттєво змінилися, що у свою чергу зумовило нове формулювання цілей та методів їх досягнення. З одного боку, виробничим структурам надана господарська самостійність щодо виробництва, реалізації виробленої продукції, з іншого боку характерним є високий рівень зношеності активної частини основних засобів, невисокий рівень продуктивності праці, якості продукції, що випускається, і як результат – нестійке фінансове становище [69, с. 161].

Основне ж, чим визначається фінансова стійкість, – це поточне фінансове становище, а також можливі перспективи його стану, безперервної діяльності та розвитку підприємства. Якщо у підприємства падає рентабельність, воно стає менш платоспроможним. Зміна фінансового стану в гірший бік у зв'язку з падінням рентабельності може привести до негативних наслідків: через нестачу грошових коштів – зниження платоспроможності та ліквідності. Виникнення при цьому кризи платіжних засобів призводить до того, що підприємство перетворюється на «потенційно неплатоспроможне», а це може розглядатися як перший ступінь кризового стану (банкрутства) [69, с. 161].

Узагальнення існуючих підходів до трактування поняття «фінансова стійкість» дозволило зробити висновок, що науковці визначають її за такими складовими, як: стан підприємства, при якому розмір його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань; результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку; надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами; здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати

рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі; характеристика стабільності фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів; стійкий фінансовий стан підприємства; збалансованість засобів та джерел їх формування, доходів і витрат, грошових і товарних потоків та здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі (табл. 1.1).

У монографії Поддєрьогін А.М. фінансову стійкість визначає фінансову стійкість підприємства як такий його стан, що дає змогу за рахунок власних і позикових коштів забезпечити поточну виробничу діяльність та інвестиційно-інноваційний розвиток підприємства, зберігаючи темпи приросту власного капіталу, платоспроможність та кредитоспроможність [50].

У підручнику Білик М.Д. фінансову рівновагу визначає як відповідність обсягів формування та споживання власних фінансових ресурсів [6].

Так, Цал-Цалко Ю.С., визначає фінансову стійкість, як стан активів підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність і конкретизує: «фінансово стійким можна вважати таке підприємство, яке за рахунок власних активів спроможне забезпечити запаси, не допустити невинуватого кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватись за своїми зобов'язаннями» [73].

Таблиця 1.1

Підходи науковців до визначення поняття «фінансова стійкість»

№ п/п	Автор та джерело	Визначення поняття «фінансова стійкість»
1	2	3
1	Філімоненко О.С. [65, с. 344].	стан підприємства, при якому розмір його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним.
2	Кривицька О.Р. [33, с. 138].	результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку, що є визначальною ознакою його економічної незалежності.
3	Грабовецький Б.С. [14]	надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку.

1	2	3
4	Савицька Г.В. [55]	здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.
5	Бланк І.А. [45]	характеристика стабільності фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, які використовуються.
6	Коробов М.Я. [29, с. 276]	стійкий фінансовий стан підприємства. Відповідно, для того, щоб виявити ступінь фінансової стійкості підприємства необхідно проаналізувати всі показники його фінансового стану.
7	Івахненко В.М. [26, с. 173]	збалансованість засобів та джерел їх формування, доходів і витрат, грошових і товарних потоків, оцінюється на підставі співвідношення власного і залученого капіталу підприємства, темпів нагромадження власних засобів внаслідок господарської діяльності та ін.
8	Тютюнник Ю.М. [54, с. 351]	здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику.

Таким чином, фінансова стійкість підприємства являє собою стан фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, який забезпечує сталий розвиток фінансово-господарської діяльності на основі зростання прибутку й капіталу та достатньої платоспроможності та кредитоспроможності.

Основою стабільного розвитку підприємства є фінансова стійкість підприємства – це такий стан розподілу і використання фінансових ресурсів, який забезпечить безперервну фінансову рівновагу грошових потоків і розвиток підприємства в умовах найменшого рівня ризику [69, с. 161].

Підприємство як відкрита система, що характеризується відповідними складом, структурою і взаємозв'язком елементів у господарській діяльності, з однією сторони виступає як боржник, залучаючи активи кредиторів, з іншої – як кредитор, надаючи свої активи для господарської діяльності покупців своєї продукції – дебіторів [73, с. 327].

Таким чином, вплив зовнішнього середовища на фінансову стійкість залежить від рівня дебіторської та кредиторської заборгованості.

Так, поняття «фінансова стійкість» пов'язана з іншими характеристиками фінансового стану підприємства наведено на (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Вплив фінансової стійкості на інші характеристики фінансового стану підприємства

*Складено за даними [65]

Слід зазначити, що стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки обумовлена значною мірою його діловою активністю, що залежить від широти ринків збуту продукції, його ділової репутації (іміджу), ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів (капіталу) і стабільності економічного зростання. Найбільш інформативні аналітичні висновки формуються в результаті зіставлення темпів їх зміни. У цьому зв'язку оптимальним є співвідношення таких темпових показників [30]:

$$100\% < T_{ск} < T_p < T_n, \quad (1.1)$$

де T_{ck} – темпи зміни сукупного капіталу, авансованого в діяльність підприємства;

T_p – темпи зміни обсягів реалізації продукції;

T_{π} – темп зміни прибутку.

Перша нерівність ($100 \% < T_{ck}$) означає, що економічний потенціал підприємства зростає та призводить до розширення його масштабів діяльності.

Так, з другої нерівності видно, що порівняно із збільшенням сукупного капіталу обсяг реалізації підвищується більш високими темпами ($T_{ck} < T_p$) і це вказує на те, що, ресурси підприємства використовуються більш ефективно.

Третя нерівність ($T_p < T_{\pi}$) показує, що прибуток зростає більшими темпами і це призводить до зниження витрат виробництва та обігу, який спрямований на оптимізацію технологічного процесу і взаємовідносин з контрагентами.

Виходячи з цього, існує позитивна динаміка вище зазначених показників і це робить підприємство розвинутим та фінансово-стійким. «Золоте правило» економіки, яке передбачає додержання умови, за яким темпи зростання прибутку підприємства повинні перевищувати темпи зростання обсягів продажу, й останні мають бути вищими за темпи зростання майна.

Удосконалена модель «золотого правила економіки» підприємства має певні особливості, зокрема співвідношенням темпів приросту власного капіталу підприємства. Модифіковане «золоте правило економіки» підприємства передбачає додержання умови, за якої темпи зростання прибутку підприємства мають перевищувати темпи зростання власного капіталу, авансованого в діяльність підприємства, які, в свою чергу, повинні перевищувати темпи зростання обсягів продажу, а останні повинні бути вищими за темпи зростання активів (майна), має наступний вигляд [30]:

$$100 \% < T_{\phi} < T_{\psi} < T_c < T_p < T_{\pi}, \quad (1.2)$$

де T_{π} – темпи зміни прибутку;

T_p – темпи зміни виручки від реалізації;

T_c – темпи зміни собівартості;

T_{ϕ} – темпи зміни фондівіддачі;

T_{χ} – темпи зміни чисельності працівників.

Стійкість економіки підприємства залежить від результатів його операційної, фінансової та інвестиційної діяльності за умови досягнення стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами та економічного зростання [73, с. 327].

Фінансова стійкість забезпечується рівновагою між можливим обсягом формування власного капіталу (ФВК) та необхідним обсягом його споживання (СВК), тобто $ФВК = СВК$ [73, с. 327].

Так, фінансова рівновага оптимізацією співвідношення між частками створеного власного капіталу, що капіталізується, забезпечує резервні ресурси для стійкої діяльності і спрямовується на споживання власникам [73, с. 327].

Максимальна прибутковість фінансових ресурсів, розміщених в активах підприємства, може бути забезпечена за рахунок:

- мінімізації їх вартості в розрахунку на результативні показники господарської діяльності (чистий дохід, додана вартість, прибуток);
- оптимізації структури, виходячи із власних і залучених джерел формування та залучення елементів, які створюють найбільш високий рівень прибутку [73, с. 328].

Основою функціонування будь-якої виробничої структури є наявність необхідного обсягу фінансових ресурсів (табл. 1.2), саме вони створюють умови задоволення потреб поточної та перспективної виробничо-господарської діяльності. Фінансові ресурси знаходяться в розпорядженні суб'єкта господарювання і саме від їхнього обсягу, правильного використання залежить фінансова стійкість та конкурентоспроможність підприємства загалом [69, с. 162].

Класифікація фінансових ресурсів підприємства [73, с. 329]

Класифікаційні ознаки		
джерела формування	форми залучення	характер використання
Власні	Колективні	Використовувані
Залучені	Індивідуальні	невикористовувані
Внутрішні	грошові	Інвестиційні
Зовнішні	Розрахункові	Виробничі
Вітчизняні	Матеріальні	Необоротні
Іноземні	Нематеріальні	Оборотні
Приватні	Довгострокові	ризикові
Державні	Короткострокові	неризикові
	Первісні	Легальні
	Реінвестовані	Тіньові

Фінансовий потенціал формується за рахунок власних і позикових коштів. Серед джерел формування фінансового потенціалу підприємств слід виділити [69, с. 162]:

- прибуток;
- амортизаційні відрахування;
- кошти, отримані від продажу цінних паперів;
- пайові та інші внески юридичних і фізичних осіб;
- кредити і позики;
- кошти від реалізації заставного майна;
- кошти від страхового полісу;
- інші надходження.

У свою чергу, запорукою виживання підприємства є ефективне використання фінансових ресурсів, під яким розуміють відношення результату до витрат на його одержання, а збільшення цього відношення свідчить про підвищення ефективності господарської діяльності. Ефективність є основою нагромадження суб'єктами господарювання національного багатства [73, с. 327].

Аналізуючи фінансову стійкість підприємства, рекомендується вирішити такі завдання:

- своєчасно і об'єктивно провести діагностику фінансового стану

- підприємства з метою виявлення негативних ситуацій і причин їх виникнення;
- оцінити залежність підприємства від залучених коштів;
  - визначити рівень незалежності (автономії підприємства від зовнішніх джерел фінансування);
  - визначити забезпеченість матеріальних запасів власними оборотними активами, виявити надлишок (нестачу останніх) та оцінити наслідки;
  - розрахувати й оцінити показники платоспроможності підприємства;
  - систематизувати основні фактори, що зумовлюють передкризовий (кризовий) фінансовий стан підприємства;
  - розробити конкретні рекомендації, спрямовані на ефективне використання фінансових ресурсів і зміцнення фінансового стану підприємства [25, с. 110 – 111].

Таким чином, ефективна фінансово-господарська діяльність повною мірою залежить від постійного використання залучених фінансових ресурсів. Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан. Здатність підприємства своєчасно проводити платежі, фінансувати свою діяльність спрямовану на розширення, переборювати непередбачені потрясіння та підтримувати свою платоспроможність свідчить про його стійкий фінансовий стан, і навпаки. Якщо платоспроможність – це зовнішній прояв фінансового стану підприємства, то фінансова стійкість – внутрішня його сторона, яка забезпечує стабільну платоспроможність у перспективі. Фінансова стійкість являє собою стан фінансових ресурсів, у якому підприємство легко розпоряджається коштами, забезпечує ефективне їх використання, реалізації продукції та послуг, а також раціональне використання витрат по його розширенню й відновленню, що потребує факторів впливу з метою її забезпечення.

1.2. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

У сучасних економічних умовах більшість підприємств мають дуже складне фінансове становище. На діяльність підприємства негативно впливають не лише фактори зовнішнього середовища, а й відсутність виского рівня фінансової стійкості підприємства. У період економічної та політичної кризи нашої країни основним із завдань будь-якого підприємства виступає забезпечення та управління його фінансовою стійкістю [31, с. 62].

Функціонування фінансово стійких підприємств характеризується підвищеною рентабельністю операційної діяльності та ефективністю використання активів, зростанням частки тезаврованого прибутку [50, с. 190].

Фінансова стійкість залежить від результатів виробничої, комерційної та фінансової діяльності підприємства. Якщо виробничий і фінансовий плани успішно виконуються, то це позитивно впливає на фінансовий стан підприємства. І навпаки, в результаті недовиконання плану по виробництву і реалізації продукції відбувається підвищення її собівартості, зменшення суми виручки і прибутку і, як наслідок, погіршення фінансового стану підприємства і його платоспроможності. Стійкий фінансовий стан не є щасливою випадковістю, а підсумком грамотного, вмілого управління всім комплексом факторів, що визначають результати господарської діяльності підприємства [4, с. 619].

При аналізі фінансової діяльності підприємства важливою складовою є аналіз фінансової стійкості (рис. 1.2).

Аналіз стійкості фінансового стану на ту чи іншу дату дозволяє з'ясувати, наскільки правильно підприємство управляло ресурсами протягом періоду, що передує даті. Вона залежить як від стабільності економічного середовища, в рамках якої здійснюється діяльність підприємства, так і від результатів його функціонування, його активного та ефективного реагування на зміни внутрішніх і зовнішніх факторів. Одночасно варто зазначити про суб'єктів економіки країни. Значення фінансової стійкості окремих господарюючих суб'єктів для економіки грає важливу роль. Ефективне функціонування господарюючих суб'єктів забезпечує стабільну економіку.

Погіршення фінансового стану окремого підприємства призведе до збою в його роботі, що негативно позначиться на економічному стані [3, с. 93].

Рис.1.2. Складові фінансової стійкості підприємства

*Складено за даними [8, 46]

Для власників підприємства значення фінансової стійкості проявляється як чинник, що визначає його прибутковість і стабільність в майбутньому. Крім того, прибутковість, стабільність фінансового становища підприємства впливають на курсову вартість його акцій, що важливо для акціонерів зі спекулятивною точки зору. Стійке фінансове становище є для працівників підприємства гарантією своєчасної сплати заробітної плати. Крім того, збільшення доходів підприємства призводить до збільшення фондів споживання, а значить, і до поліпшення матеріального добробуту працівників даного підприємства. Стабільне функціонування підприємства забезпечують створення додаткових робочих місць, що дуже важливо в умовах зростання безробіття. Для постачальників і підрядників фінансова стійкість означає своєчасне та повне виконання зобов'язань. Для них це важливо, так як їх дохід від основної діяльності формується з надходжень з боку покупців і замовників.

Погіршення фінансового стану підприємства свідчить про неможливість розраховуватися з постачальниками і підрядчиками, що в свою чергу може

призвести до банкрутства останніх [3, с. 93].

Таким чином, підприємство має стабільно функціонувати, виконувати договірні умови. Невиконання підприємствами своїх зобов'язань може стати причиною виробничої і фінансової кризи у покупців і замовників продукції, робіт, послуг.

Для держави в особі податкових та інших органів аналогічного призначення значення аналізу проявляється у своєчасній сплаті підприємством всіх податків і зборів до бюджетів різних рівнів. Від цього залежить виконання прибуткової частини бюджету. У іншому випадку внаслідок скорочення видаткової частини бюджету держава і місцеві органи влади не зможуть повною мірою реалізувати свої функції і виконувати зобов'язання, що може призвести до різних негативних наслідків [3, с. 93].

Таким чином, фінансова стійкість підприємства є комплексною, багатofакторною, статично-динамічною економічною категорією.

Наприклад, М.Д. Білик та О.В. Павловська [6, 45] запропонували наступну класифікацію факторів впливу на фінансову стійкість підприємства (табл. 1.3).

Так, фактори, що впливають на фінансову стійкість класифікуються за:

- місцем виникнення: зовнішні, внутрішні;
- важливістю результату: основні, другорядні;
- структурою: прості, складні;
- місцем виникнення: зовнішні, внутрішні;
- важливістю результату: основні, другорядні;
- структурою: прості, складні;
- масштабами впливу: одноосібні, багатоосібні;
- можливістю прогнозування: прогнозовані, умовно прогнозовані;
- ступенем впливу на діяльність підприємства: негативні, нульові, позитивні, динамічні;
- ймовірністю реалізації: великі, середні, малі;
- часом: короткострокові, періодичні, постійні.

Таблиця 1.3

Класифікація факторів впливу на фінансову стійкість підприємства [20, 22]

Ознака	Класифікація
За місцем виникнення	Зовнішні
	Внутрішні
За важливістю результату	Основні
	Другорядні
За структурою	Прості
	Складні
За масштабами впливу	Одноосібні
	Багатоосібні
За можливістю прогнозування	Прогнозовані
	Умовно прогнозовані
За ступенем впливу на діяльність підприємства	Негативні
	Нульові
	Позитивні
	Динамічні
За ймовірністю реалізації	Високі
	Середні
	Малі
За часом	Короткострокові
	Періодичні
	Постійні

Ефективність фінансової діяльності залежить від ряду факторів (табл. 1.4). До найбільш важливих належить оптимізація фінансування. Удосконалення структури капіталу дає можливість зменшити витрати на його залучення, створити раціональну фінансову базу для досягнення позитивних результатів у інших видах діяльності підприємства [59, с. 9].

Таблиця 1.4

Фактори, які впливають на фінансову стійкість [53, 35, 13]

Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
– галузева належність;	– економічні умови господарювання;
– стан майна і фінансових ресурсів;	– рівень платоспроможного попиту;
– структура послуг, їх частка у загальному платоспроможному попиті;	– зовнішньоекономічні зв'язки;
– структура та динаміка витрат;	– конкуренція;
– розмір уставного капіталу.	– податкова політика;
	– кредитно-фінансова політика;
	– облікова політика;
	– інвестиційна політика.

Таким чином, внутрішні фактори залежать від діяльності підприємства і мають можливість впливати на підприємство.

Фактори, які впливають на фінансову стійкість підприємства, класифікуються за такими ознаками, як:

- місце виникнення (зовнішні, внутрішні);
- важливість результату (основні, другорядні);
- структура (прості, складні);
- час дії (постійні, тимчасові) [57].

Залежно від впливу означених вище факторів можна виділити такі види фінансової стійкості підприємства:

- поточна (на момент проведення аналізу);
- потенційна (перспектива нарощувати обсяги діяльності протягом певного часу, вихід на новий рівень фінансової рівноваги) [55, 58].

У свою чергу на фінансову стійкість підприємства впливають різноманітні фактори [35, с. 110]:

- ступінь залежності від зовнішніх кредиторів та інвесторів;
- місце підприємства на товарному ринку;
- потенціал у діловому співробітництві;
- наявність платоспроможності дебіторів;
- ефективність господарських і фінансових операцій.

Фактори впливу дозволяють виділити наступні типи фінансової стійкості підприємства (рис.1.3) [4, 8, 13].

У свою чергу деякі науковці виділяють наступну класифікацію щодо типу фінансової стійкості підприємств, а саме: за впливовістю факторів, часовою ознакою та функціональною спрямованістю.

Рис. 1.3. Типи фінансової стійкості підприємства

*Складено за даними [4, 8, 18, 13]

За впливовістю факторів відносять:

- внутрішню, яка формується під впливом дії факторів внутрішнього середовища підприємства, забезпечує розширене відтворення на підприємстві, яке досягається позитивною динамікою основних економічних та фінансових показників;
- зовнішню, яка визначається стабільністю економічного оточення, зокрема постачальників, покупців, конкурентів, державних органів, фінансових установ;
- загальну стійкість, яка складається із внутрішньої та зовнішньої, характеризується постійним перевищенням надходжень коштів над їх витрачанням [4].

Так за часовою ознакою, фінансову стійкість поділяють на тактичну та стратегічну. Тактична забезпечує баланс між поточними ресурсами, які підприємство отримує, та ресурсами, які споживає, з урахуванням циклічності попиту. Стратегічна у свою чергу спрямована на досягнення довгострокових цілей в умовах ризику та невизначеності, а також забезпечується відповідністю темпів розвитку підприємства темпам розвитку ринку [8].

Наступною класифікаційною ознакою є функціональна спрямованість, яка включає наступні типи фінансової стійкості: економічна, соціальна, організаційна, техніко-технологічна, екологічна, інноваційна та

зовнішньоекономічна. Економічна забезпечує рентабельність виробничої та збутової діяльності на основі адаптації до постійних внутрішніх і зовнішніх змін за безперервного вдосконалення; авторське бачення зводиться до того, що економічна стійкість – це комплексний показник, який складається з таких видів стійкості, як, зокрема, виробнича, технологічна, організаційна, оскільки економіка підприємства тісно пов'язана з виробничим та іншими процесами діяльності. Соціальна передбачає стійкість кадрового складу підприємства, що базується на мотивації персоналу, наявності соціальної захищеності, поліпшенні умов праці; соціальну стійкість нерідко ототожнюють з кадровою. Організаційна, яка характеризується рівнем організації виробництва, управління персоналом, внутрішніх ресурсів, зовнішніх відносин підприємства із суб'єктами господарювання. Техніко-технологічна, яка залежить від техніки, яка використовується, її продуктивності, відповідності новітнім розробкам, енергоємності та здатності впроваджувати прогресивні технології виробництва для забезпечення конкурентних переваг. Маркетингова, яка розглядається як сукупність маркетингових стратегій, націлених на отримання інформації щодо попиту на продукцію, ринкових змін, ефективності рекламної діяльності, реагування на маркетингові ризики. Екологічна, яка визначає мінімізацію забруднення підприємством природного середовища в процесі господарської діяльності на основі використання ресурсо- та енергозберігаючих технологій, фільтрів для очищення повітря, води, реагування на екологічні ризики. Ресурсна, яка включає задачі раціонального використання матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних, природних та інших ресурсів підприємства в умовах їх обмеженості. Інноваційна, яка характеризується необхідністю впровадження у виробництво досягнень науки та техніки, нововведень, проведення науково-дослідних і конструкторських робіт. Зовнішньоекономічна, яка передбачає наявність постійних зв'язків на зовнішніх ринках, що забезпечують експорт продукції, залучення інвестиційних ресурсів, імпорт матеріалів, обладнання [13; 36; 56; 64].

На фінансову стійкість підприємства впливає ціла низка чинників. З

метою управління окремими з них, посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства їх можна об'єднати в групи (рис. 1.4).

Рис. 1.4. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства

*Складено за даними [4, 8, 13, 36, 56, 64]

Для ринкової економіки характерне і необхідне активне реагування управління підприємством на зміну зовнішніх і внутрішніх факторів.

В цілому можна сказати, що фінансова стійкість – це комплексне поняття, що володіє зовнішніми формами прояву і формується в процесі всієї фінансовогосподарської діяльності, що знаходиться під впливом безлічі різних факторів.

На фінансову стійкість суб'єкта господарювання, навіть на окремо взятий показник, можуть впливати численні і різноманітні причини. Необхідно встановити найбільш суттєві причини, які більш за все справили вплив на зміну показників.

Базілінська О.Я. серед визначальних внутрішніх чинників впливу на фінансову стійкість підприємства виділяє:

- 1) галузева належність суб'єкта господарювання;
- 2) структура продукції (послуг), що випускається, її частка в загальному платоспроможному попиті;
- 3) розмір сплаченого статутного капіталу;
- 4) розмір і структура витрат, їх динаміка у порівнянні з прибутком;
- 5) стан майна і фінансових ресурсів, включаючи запаси й резерви [6].

Суттєво впливають на підприємство взагалі й фінансову стійкість зокрема і зовнішні чинники:

- 1) економічні умови господарювання;
- 2) політична стабільність;
- 3) техніка і технологія;
- 4) платоспроможний попит споживачів;
- 5) економічна і фінансово – кредитна законодавча база;
- 6) соціальна і екологічна ситуація в суспільстві;
- 7) податкова політика;
- 8) рівень конкурентної боротьби;
- 9) розвиток фінансового і страхового ринку.

Самсонова К.В. подає наступну класифікацію чинників впливу на фінансову стійкість підприємств, поділяючи ці фактори на дві групи [73, с. 129-130].

1. Не залежать від діяльності підприємства (зовнішні, або екзогенні, чинники).

1) загальноекономічні чинники: спад обсягу національного доходу; зростання інфляції; уповільнення платіжного обороту; нестабільність податкової системи; нестабільність регулюючого законодавства; зниження рівня реальних доходів населення; зростання безробіття;

2) ринкові чинники: зниження ємності внутрішнього ринку; посилення монополізму на ринку; істотне зниження попиту; зростання

пропозиції товарів-субститутів; зниження активності фондового ринку; нестабільність валютного ринку;

3) природні чинники: кліматичні умови; ґрунтовий горизонт; гідрогеологічні умови; рельєф;

4) інші чинники: політична нестабільність; негативні демографічні тенденції; погіршення криміногенної ситуації.

2. Залежні від діяльності підприємства (внутрішні, або ендогенні чинники).

1) операційні чинники: неефективний маркетинг; неефективна структура поточних витрат (висока частка постійних витрат); низький рівень використання основних засобів; високий розмір страхових і сезонних запасів; недостатньо диверсифікований асортимент продукції; неефективний виробничий менеджмент;

2) інвестиційні чинники: неефективний фондовий портфель; висока тривалість будівельно-монтажних робіт; істотна перевитрата інвестиційних ресурсів; недосягнення запланованих обсягів прибутку за реалізованими реальним проектам; неефективний інвестиційний менеджмент;

3) фінансові чинники: неефективна фінансова стратегія; неефективна структура активів (низька їх ліквідність); надмірна частка позикового капіталу; висока частка короткострокових джерел залучення позикового капіталу; зростання дебіторської заборгованості; висока вартість капіталу; перевищення допустимих рівнів фінансових ризиків; неефективний фінансовий менеджмент.

Для забезпечення фінансової стійкості підприємств необхідно так управляти цими чинниками, щоб нівелювати не активний вплив зовнішнього середовища. У ситуації, коли підприємство має стійку внутрішню структуру й об'ємні запаси, але зовнішнє середовище досить нестабільне, ефективними будуть дії зі застереженням зовнішніх загроз на ринку шляхом диверсифікації та модернізації бізнесу. Якщо господарююча одиниця має більше слабких сторін, ніж сильних, доцільним є або зосередження на дуже вузькому сегменті

ринку, або вихід із ринку. У наукових виданнях зовнішнє середовище виступає як багаторівнева структура різних елементів, які є за межами підприємства проте різним чином впливають на його діяльність. Також виділяють і різні методи аналізу зовнішнього середовища.

Оскільки з різних причин виникають чинники, що впливають на фінансову стійкість, то при визначенні методів управління ними необхідно це врахувати. Якщо зовнішні чинники, що впливають на фінансову стійкість, викликані дією об'єктивних економічних законів і майже не залежать від діяльності підприємства, то внутрішнім чинникам властивий високий рівень керованості, а характер їх зміни не опосередковано залежить від організації роботи самого суб'єкта господарювання. Таким чином, вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансову стійкість підприємства буває різним, яким необхідно і можливо управляти в певних межах [63, с. 358].

Отже, розв'язок проблеми забезпечення фінансової стійкості передбачає аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

Підприємство, як відкрита система та самостійний учасник ринкових відносин, має унікальну структуру внутрішнього та зовнішнього середовища, тобто «зіштовхується» з унікальним, властивим тільки йому, набором факторів втрати фінансової стійкості і платоспроможності, притаманним конкретному сегменту ринку. Тому розробка унікальної, персональної системи управління чинниками втрати фінансової стійкості дасть змогу ідентифікувати основні чинники впливу на фінансову стійкість, визначити періодичність проведення контролю та результативність, ефективність таких дій.

1.3. Методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства

Аналіз фінансової стійкості на ту чи іншу дату дає змогу відповісти на питання: наскільки правильно підприємство керувало фінансовими ресурсами

протягом періоду, який був попереднім цій даті. Важливо, щоби стан фінансових ресурсів відповідав потребам розвитку підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і нестачі у нього коштів для розвитку виробництва, а залишки – перешкоджати розвитку, обтяжувати витрати підприємства зайвими запасами та резервами [66, с. 138 – 139].

Аналіз фінансової стійкості підприємства можна розподілити на два етапи [66, с. 139]:

1) оцінювання фінансової стійкості – розрахунок відносних та абсолютних показників, що ґрунтуються на порівнянні активів та їх джерел фінансування;

2) оцінювання запасу фінансової стійкості – аналіз критичного обсягу реалізації, зони безпеки, операційного та фінансового левериджу.

Абсолютними показниками фінансової стійкості є показники, що характеризують міру забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування.

Співвідношення окремих запасів та джерел їх фінансування дає можливість охарактеризувати тип фінансової стійкості. При визначенні типу фінансової стійкості до запасів (Reserves) відносять виробничі запаси, готову продукцію, незавершене виробництво, товари, витрати майбутніх періодів, строк погашення яких менший ніж 12 місяців.

До загальних (нормальних) джерел фінансування запасів (ЗД) (Normal Liquidity Sources) відносять робочий капітал та короткострокові кредити банків.

Для характеристики наявності джерел фінансування запасів виділяють три основних показники.

1. Наявність власних коштів (В) – визначається як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства:

$$B = BK - HA = \Phi.1 \text{ p.1495} - \text{p. 1095} \quad (1.1)$$

2. Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал) (ВД) – визначається збільшенням попереднього показника на суму довгострокових зобов'язань (ДЗ):

$$\text{ВД} = \text{В} + \text{ДЗ} = \Phi.1 \text{ р.1495} + \text{р.1595} + \text{р.1665}^{***} - \text{р. 1095}, \quad (1.2)$$

де *** – враховуються доходи майбутніх періодів у частині понад 12 місяців.

3. Наявність загальних коштів (ЗК) – фінансування запасів визначається збільшенням попереднього показника на суму короткострокових кредитів банків (КК):

$$\text{ЗК} = \text{ВД} + \text{КК} = \Phi \Phi.1 \text{ р.1495} + \text{р.1595} + \text{р.1665}^{***} + \text{р.1600} - \text{р. 1095} \quad (1.3)$$

Трьом показникам наявності джерел фінансування запасів відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування.

1. Надлишок (+) або дефіцит (–) власних коштів (ФВ):

$$\Phi^{\text{В}} = \text{В} - \text{З}_{\text{п}}, \quad (1.4)$$

де $\text{З}_{\text{п}}$ – запаси.

2. Надлишок (+) чи дефіцит (–) власних та довгострокових позикових коштів (ФВД):

$$\Phi^{\text{ВД}} = \text{ВД} - \text{З}_{\text{п}}. \quad (1.5)$$

3. Надлишок (+) чи дефіцит (–) загальних коштів (ФЗК):

$$\Phi^{\text{ЗК}} = \text{ЗК} - \text{З}_{\text{п}}. \quad (1.6)$$

Для визначення типу фінансової стійкості використовують трьохкомпонентний показник:

$$S = \{S1(\pm\Phi^B), S2(\pm\Phi^{BD}), S3(\pm\Phi^{3K})\}, \quad (1.7)$$

де функція визначається так:

$$S(\Phi) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } \Phi \geq 0 \\ 0, & \text{якщо } \Phi < 0 \end{cases} \quad (1.8)$$

Для характеристики фінансового стану на підприємстві розглядають чотири типи фінансової стійкості [69, с. 141 – 142].

Перший – абсолютна фінансова стійкість. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має такий вигляд:

$$S = \{1,1,1\}; \quad (1.9)$$

$$B > 3_{п.}$$

Такий тип фінансової стійкості характеризується тим, що всі запаси підприємства покриваються власними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів, що трапляється вкрай рідко. Більше того, абсолютна фінансова стійкість навряд може розглядатись як ідеальна, оскільки означає, що керівництво підприємства не використовує зовнішні джерел фінансування для основної діяльності.

Так, нормальна фінансова стійкість належить другому типу. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має вигляд:

$$S = \{0,1,1\}; \quad (1.10)$$

$$B < 3_{п} < B + ДЗ.$$

У цій ситуації підприємство використовує для покриття запасів, крім власних коштів також і довгострокові позикові кошти. Такий тип фінансування запасів є «нормальним» з точки зору фінансового менеджменту. Нормальна фінансова стійкість є найбільш бажаною для підприємства.

Третій – нестійке (передкризове) фінансове становище. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має такий вигляд:

$$S = \{0,0,1\}; \quad (1.11)$$

$$B + ДЗ < З_{п} < B + ДЗ + КК.$$

Спостерігається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відновлення рівноваги внаслідок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів. Фінансова нестійкість вважається нормальною (допустимою), якщо величина залучених для фінансування запасів короткострокових кредитів та запозичених коштів не перевищує сумарної вартості сировини, матеріалів та готової продукції.

Останнім типом фінансової стійкості є кризовий фінансовий стан. Трикомпонентний показник типу фінансової стійкості має такий вигляд:

$$S = \{0,0,0\}; \quad (1.12)$$

$$З_{п} > B + ДЗ + КК.$$

Підприємство перебуває на межі банкрутства, оскільки грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторської заборгованості та прострочених позик.

Підприємство перебуває на межі банкрутства, оскільки грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторської заборгованості та прострочених позик. За результатами розрахунків визначають тип фінансової стійкості підприємства за допомогою

зведеної таблиці показників за типами фінансової стійкості (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Зведена таблиця показників за типами фінансової стійкості

Показник	Тип фінансової стійкості			
	Абсолютна Стійкість	Нормальна стійкість	Нестійке становище	Кризове становище
$\Phi^B = B - З_{п}$	$\Phi^B > 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$	$\Phi^B < 0$
$\Phi^{ВД} = ВД - З_{п}$	$\Phi^{ВД} > 0$	$\Phi^{ВД} > 0$	$\Phi^{ВД} < 0$	$\Phi^{ВД} < 0$
$\Phi^{ЗК} = ЗК - З_{п}$	$\Phi^{ЗК} > 0$	$\Phi^{ЗК} > 0$	$\Phi^{ЗК} > 0$	$\Phi^{ЗК} < 0$

Разом з цим виявлено, що аналіз фінансової стійкості підприємства передбачає використання як абсолютних так і відносних показників, основними з яких є: наявність власних коштів підприємства в обороті; коефіцієнт фінансової стійкості; коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт фінансового ризику; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт покриття запасів; коефіцієнт загальної заборгованості; коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу тощо (табл. 1.6) [2, 47].

Таблиця 1.6

Основними показниками фінансової стійкості підприємства [2, 47]

№	Назва	Формула	Характеристика та джерело
1	2	3	4
1	Наявність власних коштів підприємства в обороті	$B = BK - HA$	Наявність власних коштів підприємства в обороті – визначається як різниця між власним капіталом та необоротними активами підприємства [2, с. 246].
2	Коефіцієнт фінансової стійкості	$K_{фс} = BK + ДЗ / A$	Показник характеризує фінансову стійкість підприємства. Він показує скільки грн. власного капіталу припадає на 1 грн залученого капіталу [2, с. 247].
3	Коефіцієнт автономії	$K_{фа} = BK / A$	Характеризує ступінь незалежності підприємства від зовнішніх запозичень [2, с. 248].
4	Коефіцієнт фінансової залежності	$K_{фз} = A / BK$	Показник, обернений до коефіцієнту автономії. Зростання цього показника обумовлює збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства [2, с. 250].
5	Коефіцієнт фінансового ризику	$K_{фр} = ЗЗ / BK$	Показує скільки грн. залученого капіталу припадає на 1 грн власного капіталу підприємства [2, с. 254].

1	2	3	4
6	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_{\text{нвк}} = \text{ВОК} / \text{ВК}$	Показник показує, яке частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності [2, с. 255].
7	Коефіцієнт покриття запасів	$K_{\text{пз}} = \text{ВОК} / \text{З}$	Показує, скільки на одиницю коштів, що вкладені у запаси припадає у сукупності власних коштів, довгострокових, та короткострокових зобов'язань [47].
8	Коефіцієнт загальної заборгованості	$K_3 = \text{ПЗ} / \text{ВК}$	Характеризує питому вагу поточних зобов'язань в загальній сумі джерел формування [2, с. 259].
9	Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу	$K_{\text{сп}} = \text{ВК} / \text{ДЗ} + \text{ПЗ}$	Показник характеризує фінансову стійкість підприємства. Він показує скільки гривнів власного капіталу припадає на 1 грн залученого капіталу [2, с. 261].
10	Наявність власних коштів	$\text{В} = \text{ВК} - \text{НА}$	Обчислюють різницю між власним капіталом та необоротними активами підприємства [47].
11	Наявність власних та довгострокових позикових коштів	$\text{ВД} = \text{В} + \text{ДЗ}$	Визначають збільшення попереднього показника на суму довгострокових зобов'язань [47].
12	Наявність загальних коштів	$\text{ЗК} = \text{ВД} + \text{КК}$	Фінансування запасів установлюють збільшення попереднього показника на суму короткострокових кредитів банків [47].
13	Надлишок (+) або дефіцит (-) власних коштів	$\Phi_{\text{в}} = \text{В} - \text{З}_{\text{п}}$	—
14	Надлишок (+) чи дефіцит (-) власних та довгострокових позикових коштів	$\Phi_{\text{вд}} = \text{ВД} - \text{З}_{\text{п}}$	—
15	Надлишок (+) чи дефіцит (-) загальних коштів	$\Phi_{\text{зк}} = \text{ЗК} - \text{З}_{\text{п}}$	—

Отже, саме від значення абсолютних показників відносно нуля, виділяють чотири типи фінансової стійкості, до яких належить: абсолютна, нормальна фінансова стійкість, нестійкий фінансовий стан та критичний фінансовий стан. Важливим елементом процесу забезпечення фінансової стійкості є з'ясування характеристик кожного із типів.

Після аналізу абсолютних показників фінансової стійкості розраховують

відносні коефіцієнти, завдяки чому можна побачити співвідношення коштів підприємства за різними джерелами, структуру капіталу [66, с. 143]:

До основних відносних показників фінансової стійкості належать:

- коефіцієнт фінансової незалежності (автономії);
- коефіцієнт фінансової залежності;
- коефіцієнт фінансового ризику;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- коефіцієнт покриття відсотків;
- коефіцієнт покриття запасів.

При оцінюванні запасу фінансової стійкості підприємства вирисовують такі складові: поріг рентабельності, зона безпеки (беззбитковості) та показники операційного, фінансового та операційно – фінансового левериджу. Розглянемо поріг рентабельності та зону безпеки.

Поріг рентабельності – це такі обсяги виробництва й реалізації продукції, за яких підприємство вже не має збитків, але ще не має і прибутку.

Поріг рентабельності (точка беззбитковості) визначається за формулою [66, с. 144]:

$$Q_P = F / ПВ_{ВМ}, \quad (1.13)$$

де Q_P – поріг рентабельності;

F – сума фіксованих (постійних) витрат.

$ПВ_{ВМ}$ – питома вага валової маржі в сумарних операційних доходах.

Валова маржа (маржинальний дохід) – це різниця між сумарними операційними доходами та змінними витратами. За своєю структурою валова маржа – це сума постійних витрат і операційного прибутку підприємства [66, с. 144 – 145].

$$ВМ = СОД - ЗВ \text{ або } ВМ = F + ОП, \quad (1.14)$$

де $ВМ$ – валова маржа підприємства;

$СОД$ – сумарні операційні доходи підприємства;

$ЗВ$ – сума змінних витрат;

$ОП$ – операційний прибуток підприємства.

Запас фінансової стійкості – це зона виробничо-комерційної діяльності, в межах якої формується операційний прибуток підприємства. Розраховується за формулою [66, с. 144 – 145]:

$$ЗФС = СОД - Q_p. \quad (1.15)$$

Операційний прибуток, який формується у зоні запасу фінансової стійкості, визначається наступним чином:

$$ОП = ЗФС * ПВ_{ВМ}. \quad (1.16)$$

Операційний важіль – показник, що характеризує структуру валової маржі [66, с. 145 – 146]. Розраховується за формулою:

$$ОВ = ВМ / ОП. \quad (1.17)$$

За величиною операційного важеля визначається рівень підприємницького ризику діяльності підприємства.

При оцінювання запасу фінансової стійкості також використовують показники операційного, фінансового та операційно-фінансового левериджу.

Фінансовий леверидж (Financial Leverage) створюється при використанні підприємством позичкових джерел фінансування, плата за які постійна [66, с.149].

Фінансовий леверидж визначають оцінюванням взаємозв'язку між чистим прибутком і величиною прибутку до сплати відсотків та податків. Цікаво, що фінансовий леверидж застосовують за рішенням керівництва. Від підприємства взагалі не вимагається, щоб воно фінансувало свої інвестиції за допомогою позикового капіталу. В той же час застосування операційного

левериджу іноді диктується умовами виробництва. Наприклад, металургійний завод завдяки значним інвестиціям у будівлі та обладнання забезпечує собі високий компонент постійних операційних витрат. [66, с.149].

Для оцінювання фінансового левериджу найчастіше корисуються коефіцієнтом фінансового ризику [66, с. 152]:

$$K_{\text{ФР}} = \text{ПК} / \text{ВК}, \quad (1.18)$$

де ПК – позиковий капітал;

ВК – власний капітал.

Операційний леверидж (Operating Leverage) утворюється за рахунок використання підприємством постійних операційних витрат [66, с. 149].

Для розрахунку коефіцієнтів операційного левериджу ($K_{\text{ол}}$) в науковій літературі наводять декілька методик [66, с. 150]:

$$K_{\text{ол1}} = \text{FC} / \text{VC}, \quad (1.19)$$

де FC – постійні витрати;

VC – змінні витрати.

$$K_{\text{ол2}} = \text{FC} / \text{TR}, \quad (1.20)$$

де TR – виручка (чистий дохід).

$$K_{\text{ол3}} = \text{ЧП} / \text{FC}, \quad (1.21)$$

де ЧП – чистий прибуток.

Операційно-фінансовий леверидж визначають оцінюванням взаємозалежності трьох компонент: чистого доходу, постійних витрат операційного та фінансового характеру, чистого прибутку [66, с. 150].

Для зручності можна скористатися тим, що сила дії операційного фінансового левериджу дорівнює добутку сили дії операційного левериджу та фінансового [66, с. 154]:

$$O_{\text{ФЛ}} = \text{ОЛ} * \text{ФЛ}, \quad (1.22)$$

де ОЛ – операційний леверидж,

ФЛ – фінансовий леверидж.

Досягнення стійкого фінансового стану можливе за достатності власного капіталу, при ефективному використанні активів, достатньому рівні рентабельності з урахуванням операційного і фінансового ризиків, при достатній ліквідності, стабільних доходах і широких можливостях залучення позикових коштів. Для забезпечення фінансової стійкості у підприємства має бути гнучка структура капіталу, вміння організувати його рух у такий спосіб, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для самофінансування [5, с. 113].

Таким чином, методика інструментарію визначення рівня фінансової стійкості здійснюється в два етапи: оцінка абсолютних і відносних показників та оцінка запасу фінансової стійкості. До яких належить показники: наявність власних коштів підприємства в обороті; коефіцієнт фінансової стійкості; коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт фінансового ризику; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт покриття запасів; коефіцієнт загальної заборгованості; коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу. Також при оцінюванні запасу фінансової стійкості використовують наступні показники: поріг рентабельності, зона безпеки та показники операційного, фінансового та операційно-фінансового левериджу.

Таким чином, під фінансовою стійкістю підприємства розуміють

забезпечення запасів і витрат джерелами коштів для їх формування. Науковці визначають її за такими складовими, як: стан підприємства, при якому розмір його майна достатній для погашення зобов'язань; результат формування достатнього для розвитку підприємства обсягу прибутку; надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами; здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі; характеристика стабільності фінансового стану підприємства, що забезпечується високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів; стійкий фінансовий стан підприємства; збалансованість засобів та джерел їх формування, доходів і витрат, грошових і товарних потоків та здатність підприємства функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі. На фінансову стійкість впливають як внутрішні так і зовнішні чинники. До внутрішніх факторів відносять: недосконалу організаційну структуру, неефективність інвестиційно-інноваційної політики, недостатність фінансових ресурсів. До факторів зовнішнього середовища належать: нестабільність економічної та політичної ситуації в країні, кризові явища в економіці, неконтрольованість і нестабільність фінансового ринку, низька ефективність державного управління тощо. Оцінювання рівня фінансової стійкості здійснюється в два етапи: оцінка абсолютних і відносних показників та оцінка запасу фінансової стійкості. До яких належить показники: наявність власних коштів підприємства в обороті; коефіцієнт фінансової стійкості; коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт фінансового ризику; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт покриття запасів; коефіцієнт загальної заборгованості; коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу. Також при оцінюванні запасу фінансової стійкості використовують наступні показники: поріг рентабельності, зона безпеки та показники операційного, фінансового та операційно-фінансового левериджу.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ПОЛТАВСЬКИЙ АВТОАГРЕГАТНИЙ ЗАВОД»

2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності та майнового стану ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» було створено 12 липня 2016 року. Скорочена назва підприємства ТОВ «ТД «ПААЗ».

Підприємство знаходиться за адресою Полтавська обл., місто Полтава, Київський район, вулиця Зіньківська, будинок 57.

Товариство створено з метою здійснення підприємницької діяльності для одержання прибутку. Основними видами діяльності суб'єкта господарювання є:

- виробництво інших вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів;
- виробництво залізничних локомотивів і рухомого складу;
- виробництво інших готових металевих виробів, н. в. і. у.;
- оптова торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів;
- роздрібна торгівля деталями та приладдям для автотранспортних засобів;
- надання в оренду інших машин, устаткування та товарів. н. в. і. у.;
- комплексне обслуговування об'єктів;
- функціонування спортивних споруд;
- роздрібна торгівля іншими невживаними товарами в спеціалізованих магазинах;
- діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення;

- постачання інших готових страв;
- надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна;
- надання в оренду автомобілів і легкових автотранспортних засобів;
- надання в оренду вантажних автомобілів.

ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» має самостійний баланс, поточний, валютний та інші рахунки в установах банку, печатки, штампи, бланки зі своїм найменуванням, зареєстрований згідно з чинним законодавством знак для товарів та послуг, інші реквізити.

Товариство володіє, користується та розпоряджається належним йому на праві власності майном, може від свого імені набувати майнові та особисті немайнові права, нести обов'язки, бути позивачем, відповідачем та третьою особою в судах України та за кордоном. Його майно складається з сукупності речей, майнових прав та обов'язків, інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності та відображаються в його балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна.

ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» є власником:

- майна, переданого йому засновниками та акціонерами у власність як вклад (внесок) до Статутного капіталу;
- продукції, виробленої у результаті господарської діяльності;
- одержаних доходів;
- іншого майна, набутого на підставах, не заборонених законом.

Управління діяльністю товариства здійснюють загальні збори учасників. Головною особою в управлінській ієрархії ТОВ виконавчий директор. Директором підприємства є Литовченко Андріан Павлович.

ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» на сьогоднішній день здійснює поставки на конвеєр багатьох виробників автомобілів і автобусів та співпрацює з виробниками причіпної техніки:

- ПАТ «АвтоКрАЗ»;

- ВАТ «МАЗ»;
- АЗ «УРАЛ»;
- ТОВ «Павловский автобус»;
- РУП «БЕЛАЗ»;
- ТОВ «КАВЗ»;
- ВАТ «МордовАгроМаш»;
- ВАТ «Сармат»;
- ВАТ «Уніком».

Основними ринками збуту підприємства є: Україна, Білорусь, Казахстан, Азербайджан, Швеція, Грузія, Киргизстан, Молдова, Польща та інші.

Як зазначено у науковій статті, Аверіна М.Ю. вважає, що аналіз фінансового стану підприємства є необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємства. Так, фінансовий стан підприємства потрібно постійно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Стійкий фінансовий стан формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства. Також, головним завданням кожного підприємства є виявлення шляхів покращення фінансового стану [1].

У сврю чергу, фінанси підприємств – це грошові кошти та товарно-матеріальні цінності, що мають грошову оцінку і забезпечують процес виробництва товарів та надання послуг на рівні окремого підприємства [72, с. 6].

Майно підприємства збільшується в процесі операційної та інших видів діяльності. Бухгалтерський баланс є основою інформаційного забезпечення при аналізі майна підприємства. Дослідження абсолютних і відносних змін статей активу балансу є основною цілю майна підприємства, а також тенденції їх зміни та визначення джерел їх фінансування. Основними завданнями майна підприємства наступні: дослідження складу, динаміки й структури; аналіз стану; оцінка складу та джерел формування та визначення ефективності

використання й фінансування.

Вивчаючи склад майна, необхідно проаналізувати склад статей балансу. Якщо питома вага необоротних активів вище за 50% в їх загальній структурі, то в такому разі підприємство має важку структуру активів, якщо менше 50% – мобільну. У більшості випадків дослідження структури і динаміки фінансового стану проводиться за допомогою порівняльного аналітичного балансу. Такий баланс можна одержати зі звітнього балансу шляхом ущільнення окремих статей і доповнення його показниками структури залежно від цілей і масштабів проведення аналізу [50, с. 257].

На підставі даних сформуємо порівняльний аналітичний баланс та проаналізуємо склад, структуру і динаміку майна ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» (Додаток Г). Порівняльний аналітичний баланс цінний тим, що він класифікує ті розрахунки, які проводить аналітик при ознайомленні з балансом. Виконуючи горизонтальний аналіз, визначають абсолютні та відносні зміни величин різних статей балансу за аналізований період, а метою вертикального аналізу вивчення змін питомої ваги окремих статей у підсумку балансу [50, с. 258].

Активи підприємства за період 2017-2019 років збільшилися на 37840 тис. грн. Збільшення активу балансу відбулося в значній мірі за рахунок зростання частки оборотних активів. Динаміку зміни активів на підприємстві наведено на рисунку 2.1. Збільшення активів є позитивним для підприємства, оскільки свідчить про підвищення виробничих потужностей підприємства.

Оборотні активи зросли на 3878 тис. грн., порівняно з 2018 р., а в 2019 р. зросли на 26810 тис. грн порівняно з 2018 р. за рахунок запасів та дебіторської заборгованості.

Найбільшу питому вагу у майні підприємства займає дебіторська заборгованість – 38,83% у 2017 р., 44,21% у 2018 р. і у 2019 р. 78,78%.

Структуру активів за 2017 – 2019 рр. можна охарактеризувати як «легку», що свідчить про незначні накладні витрати та високу чутливість до змін виручки.

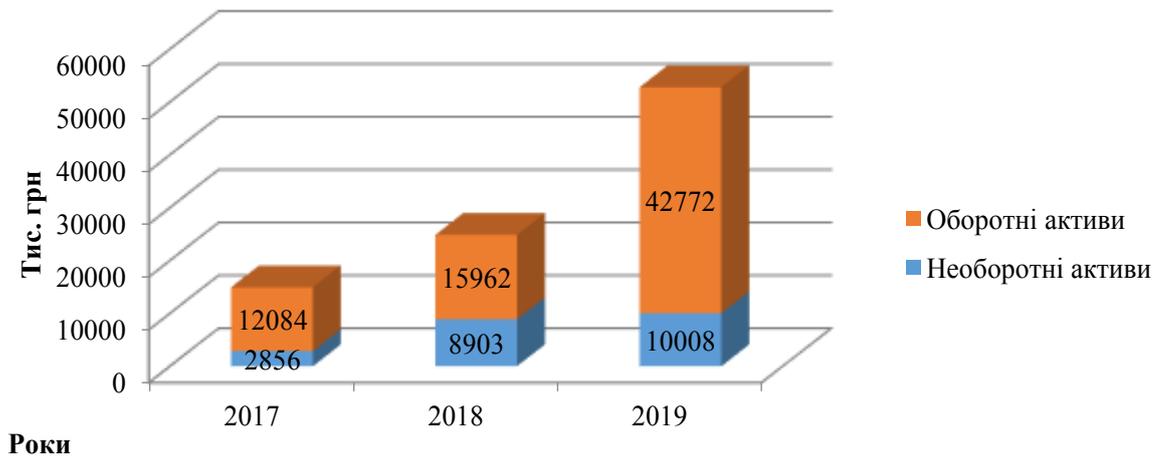

Рис. 2.1. Динаміка та структура активів ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Необхідність у власному капіталі, який є основою незалежності підприємства, обумовлена вимогами самофінансування підприємств. Фінансування діяльності підприємств за рахунок власних коштів не завжди вигідно, особливо в тих випадках коли: виробництво носить сезонний характер, тоді в окремі періоди будуть накопичуватися великі кошти на рахунках у банку, а в інші періоди їх буде бракувати; ціни на кредитні ресурси нижче, ніж рівень віддачі на вкладений капітал, тоді, повертаючи позикові кошти, підприємство може підвищити рентабельність власного капіталу.

Аналіз пасивів показує, що власний капітал підприємства є збитковим. Оскільки показник нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) є від'ємним. Проте за період 2017-2019 років він зріс на 5909 тис. грн. Це свідчить про те, що основний вид діяльності підприємства є поки збитковим, проте сума збитків з кожним роком стає меншою.

Зобов'язання протягом 2017-2019 років зросли на 31931 тис. грн. і у 2019 році становили 52828 тис. грн. Це відбулось за рахунок зростання поточної кредиторської заборгованості (довгострокових зобов'язань підприємство не має). Збільшення поточних зобов'язань відбулося за рахунок зростання кредиторською заборгованості та інших поточних зобов'язань. Кредиторська

заборгованість зростає у 2018 році в порівнянні з 2017 роком на 12,37%, а в 2019 в порівнянні з 2018 – на 67,2%. Це є негативним явищем для підприємства, оскільки певну частину прибутку, який буде отримувати підприємство, воно буде використовувати для погашення кредитів. Структура пасиву зображена на рисунку 2.2.

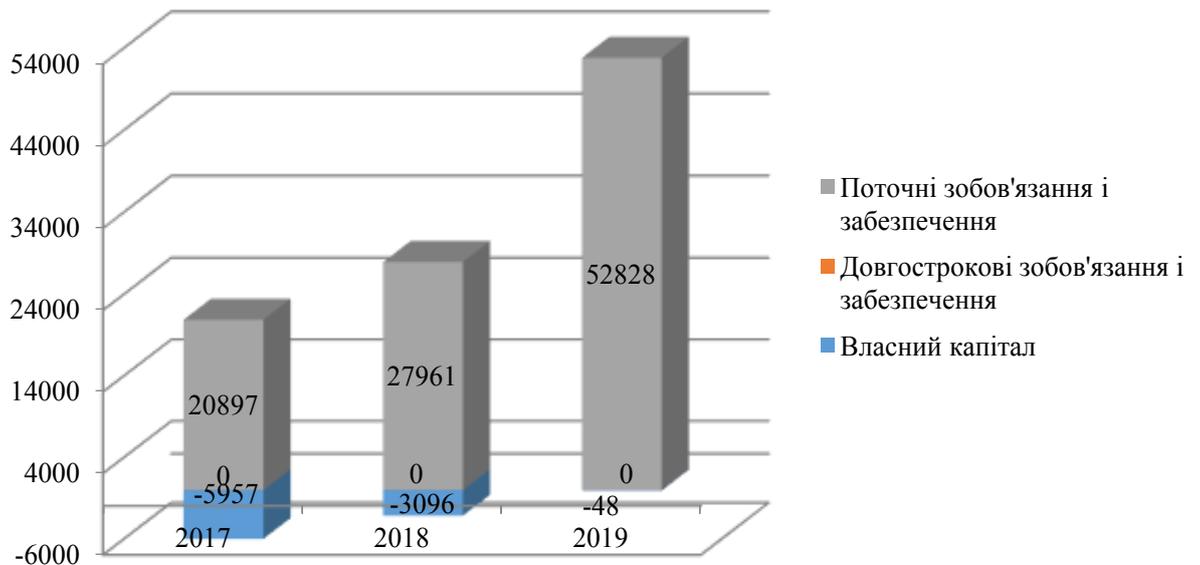

Рис. 2.2. Динаміка та структура пасиву ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Отже, ціль аналізу майна підприємства – дослідження абсолютних і відносних змін статей активу балансу за певний період, відстеження тенденцій їх змін та визначення джерел їх фінансування.

Наступним важливим етапом аналізу ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» є коефіцієнтна оцінка його майнового стану. Основні показники майнового стану діяльності підприємства за 2017 – 2019 роки представлені в таблиці 2.1, і розраховані на основі даних фінансової звітності за 2017 – 2019 роки (Додатки А, Б, В). Для більш детальної оцінки майнового стану підприємства розраховують наступні показники наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники оцінки основних фондів ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Темп зростання,%	
				2018/2017 рр.	2019/2018 рр.
1. Показники оцінки забезпеченості підприємства основними фондами					
1.1. Фондомісткість	0,06	0,08	0,07	133,3	87,5
1.2. Фондоозброєність	447	216,03	85,42	48,3	40,0
1.3. Коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства	0,06	0,13	0,1	216,7	76,9
2. Показники оцінки стану основних фондів					
2.1. Коефіцієнт зносу	0,03	0,1	0,2	333,3	200,0
2.2. Коефіцієнт придатності	1	0,9	0,8	90,0	88,9
2.3. Коефіцієнт оновлення	1	0,65	0,26	0,65	0,4
2.4. Коефіцієнт вибуття	0	0	0,003	-	-
3. Показники оцінки ефективності використання основних фондів					
3.1. Фондовіддача, грн.	16,54	12,37	14,4	74,8	116,4
3.2. Рентабельність, %	-666,78	83,38	60,04	-12,5	72,0
3.3. Інтегральний показник економічної ефективності	-	3,21	2,94	-	91,6

Фондомісткість за 2019 рік зросла на 0,01 грн/грн в порівнянні з 2017 роком. Загалом цей показник є майже незмінним за весь досліджуваний період.

Фондоозброєність має тенденцію до зниження. Але ця ситуація відбувається, тому що кількість працівників за період 2017-2019 стала більшою.

Коефіцієнт вартості основних фондів в активах не відповідає нормі і за досліджуваний період є меншим ніж 0,5. Це є негативним фактором, оскільки це говорить про те, що реальний виробничий потенціал підприємства є низьким.

Коефіцієнт зносу відповідає нормі і за період 2017-2019 років становить

менше 0,5.

Коефіцієнт придатності основних засобів відповідає нормі і за досліджуваний період є більшим ніж 0,5. Про те коефіцієнт має тенденцію до зниження, що є негативним фактором. Оскільки, частка основних засобів, придатна для експлуатації в процесі господарської діяльності постійно зменшується.

Коефіцієнт оновлення за період 2017-2019 років зменшився на 0,74 грн/грн. Це говорить про те, що інтенсивність уведення в дію нових основних засобів є невеликою.

Коефіцієнти вибуття є майже не змінним за досліджуваний період. Він зріс на 0,03 грн/грн. Це є позитивним у роботі підприємства. Оскільки, обсяг основних виробничих фондів, які вибули у звітному році, менший обсягу знову введених в експлуатацію.

Фондовіддача основних засобів за період 2017-2019 років знизилася на 2,14 грн/грн. Це говорить про те, що основні засоби використовують не ефективно.

Рентабельність – це прибутковість підприємства. Як показав проведений аналіз, у 2018-2019 роках діяльність підприємства була рентабельною. Це свідчить про його стабільну діяльність та спроможність до розширення виробництва. Низький показник рентабельності у 2017 році зумовлений тим, що підприємство лише у липні 2017 року розпочало свою діяльність і не було прибутковим.

Інтегральний показник економічної ефективності на 2019 рік зменшився на 0,27 грн/грн. Це означає, що виручка від реалізації та прибутку, який припадає на кожну гривню витрат, які вкладені в основні засоби має тенденцію до зменшення.

Динаміка показників оцінки стану основних фондів ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки прелставлена на рисунку 2.3.

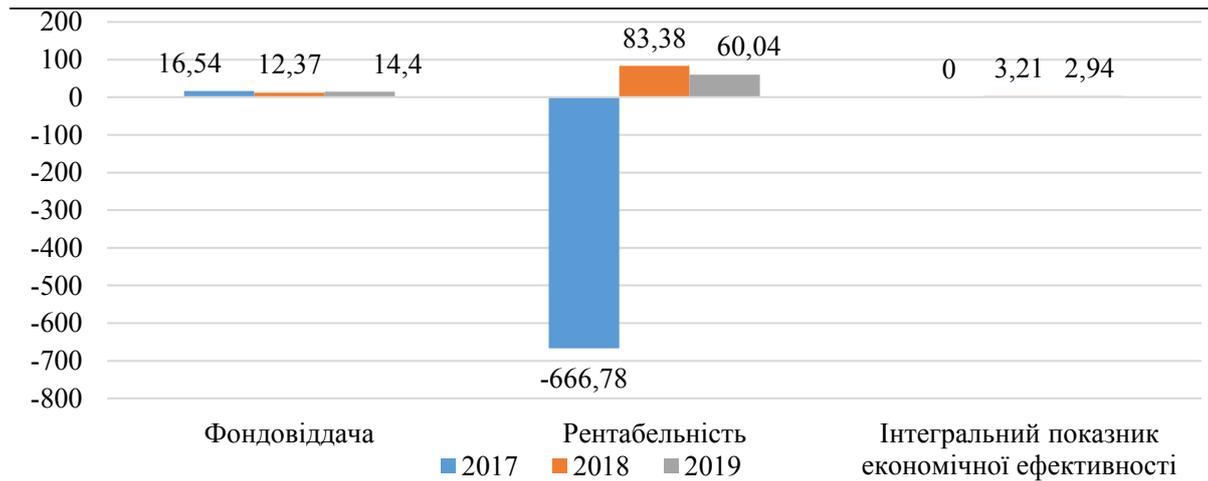

Рис. 2.3. Показники оцінки стану основних фондів ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Отже, аналіз стану та ефективності використання основних фондів підприємства засвідчив, що підприємство має певні недоліки, але є рентабельним.

Крім необоротних активів, у складі майна підприємства є також і оборотні активи, які забезпечують безперервність виробництва.

Оборотні активи як натурально-речовинна категорія — це сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або 12 місяців з дати балансу (сировина, матеріали, готова продукція, грошові кошти тощо).

Ефективність використання оборотних активів на підприємстві має важливе значення, оскільки справляє значний вплив на загальну ефективність всієї сукупності засобів, залучених підприємством. Ефективність використання оборотних коштів не можна виміряти за допомогою одного показника (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз ефективності використання оборотних активів ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

№ з/п	Показники	2017	2018	2019	Темп зростання, %	
					2018/2017	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів), грн/грн	2,44	2,86	2,51	117,2	87,8
2	Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань, грн/грн	1,42	1,64	1,83	115,5	111,5
3	Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації, грн/грн	-	43,08	50,72	-	117,7
4	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів, об./рік	-	-	-	-	-
5	Коефіцієнт оборотності готової продукції, грн/грн	-	-	-	-	-
6	Коефіцієнт оборотності грошових засобів	4,84	9,02	53,03	186,4	587,9
7	Коефіцієнт відволікання оборотного капіталу в дебіторську заборгованість, грн/грн	0,46	0,69	0,97	150,0	140,6
8	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, об./рік	5,38	4,86	2,81	90,3	57,8
9	Період погашення (інкасації) дебіторської заборгованості, днів	67	74	128	110,4	172,9
10	Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості, грн/грн	-	-	-	-	-
11	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, об./рік	2,39	3,04	3,97	127,2	130,6
12	Рентабельність оборотних активів, %	-98,66	19,27	10,48	-19,5	54,4
13	Інтегральний показник ефективності оборотних активів, грн/грн	-	0,74	0,51	-	68,9

Коефіцієнт оборотності оборотних активів за період 2017-2019 років зріс на 0,07. Це свідчить про більш ефективне використання оборотного капіталу.

Коефіцієнт оборотності грошових засобів зріс у 2019 році в порівнянні з попереднім на 488%. Це означає, що виручка від реалізації значно перевищує середній залишок грошових коштів.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості за досліджуваний період знизився. Це вказує на не ефективне управління заборгованістю клієнтів і інших дебіторів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості є значно нижчим ніж 12 раз на рік. Це є негативним фактором у діяльності підприємства.

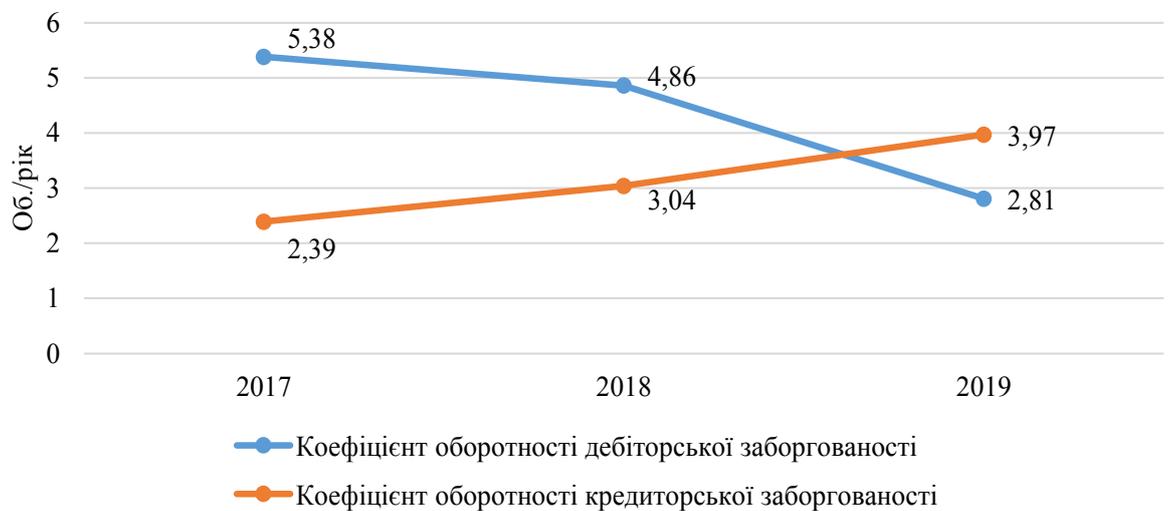

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнтів дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Отже, протягом досліджуваного періоду було виявлено, що ТОВ «ТД «ПААЗ» має певні труднощі. Але більшість з них обумовлені тим, що підприємство було створене в 2017 році і досліджуваний період припадає на перші роки його роботи. А в цей час підприємство лише набирає обороти. В цілому ефективність використання оборотних активів підприємства зростає протягом звітної періоду.

Для підвищення рівня ефективності використання оборотних активів доцільно удосконалити систему розрахунків між підприємствами.

Крім аналізу майна підприємства доцільно дослідити також джерела його формування. Мобілізований засновниками підприємства з різних джерел капітал, який належить їм на правах власності і яким вони наділяють підприємство (на правах власності або господарського відання) як юридичну особу, стає власним капіталом суб'єкта господарювання.

Власний капітал – це кошти, втілені в необоротні та оборотні активи для започаткування та продовження господарської діяльності.

Відповідно до П(С)БО 2 «Баланс» власний капітал включає такі основні елементи: статутний капітал; пайовий капітал; додатковий вкладений капітал; інший додатковий капітал; резервний капітал; нерозподілений прибуток (непокритий збиток) [25].

Аналізуючи власний капітал, необхідно визначати питому вагу його окремих складових, а також динаміку їх складу та структури за певні періоди.

Власний капітал ТОВ «ТД «ПААЗ» складається з статутного капіталу та нерозподіленого прибутку (непокритого збитку). При аналізі власного капіталу підприємства оцінюються зміни у структурі та обсягах власних фінансових ресурсів (табл. 2.3.)

Зареєстрований капітал за період 2017-2019 років залишається не змінним і становить 1 тис.грн. Частка власного капіталу в сукупному в 2017 становила -39,87%, а у 2019 стала -0,09%. Відємне значення частки власного капіталу пов'язане зі збитковою діяльністю підприємства. Проте за період 2017-2019 років збиток зменшився на 5909 тис.грн. Це говорить про покращення діяльності підприємства.

Структура сукупного капіталу наведена на рисунку 2.5.

Таблиця 2.3

Структура і динаміка власного капіталу ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Найменування статей	2017 р.		2018 р.		Відхилення (+,-) 2018/2017 рр.			2018 р.		2019 р.		Відхилення (+,-) 2019/2018 рр.		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зростання, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зростання, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Власний капітал (ряд.1495)	(5957)	100	(3096)	100	2861	0	51,97	(3096)	100	(48)	100	3048	0	1,55
1.Зареєстрований (пайовий) капітал (ряд.1400)	1	(0,02)	1	(0,03)	0	(0,01)	100	1	(0,03)	1	(2,08)	0	(2,05)	100
2. Капітал у дооцінках (ряд.1405)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Додатковий капітал (ряд.1410)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього інвестований капітал (1+2+3)	1	(0,02)	1	(0,03)	0	(0,01)	100	1	(0,03)	1	(2,08)	0	(2,05)	100
4. Резервний капітал (р.1415)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5.Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) (р.1420)	(5958)	100,02	(3097)	100,03	2861	0,01	51,98	(3097)	100,03	(49)	102,08	3048	2,05	1,58
Всього накопичений капітал (1+2+3+4+5)	(5958)	100,02	(3097)	100,03	2861	0,01	51,98	(3097)	100,03	(49)	102,08	3048	2,05	1,58

6. Неоплачений капітал (р.1425)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7. Вилучений капітал (р.1430)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього капітал у розпорядженні	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8. Інші резерви (1435)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сукупний капітал (р.1900)	14940	100	24865	100	-			24865	100	52780	100	-		
Частка власного капіталу в сукупному капіталі	-	(39,87)	-	(12,45)	-			-	(12,45)	-	(0,09)	-		

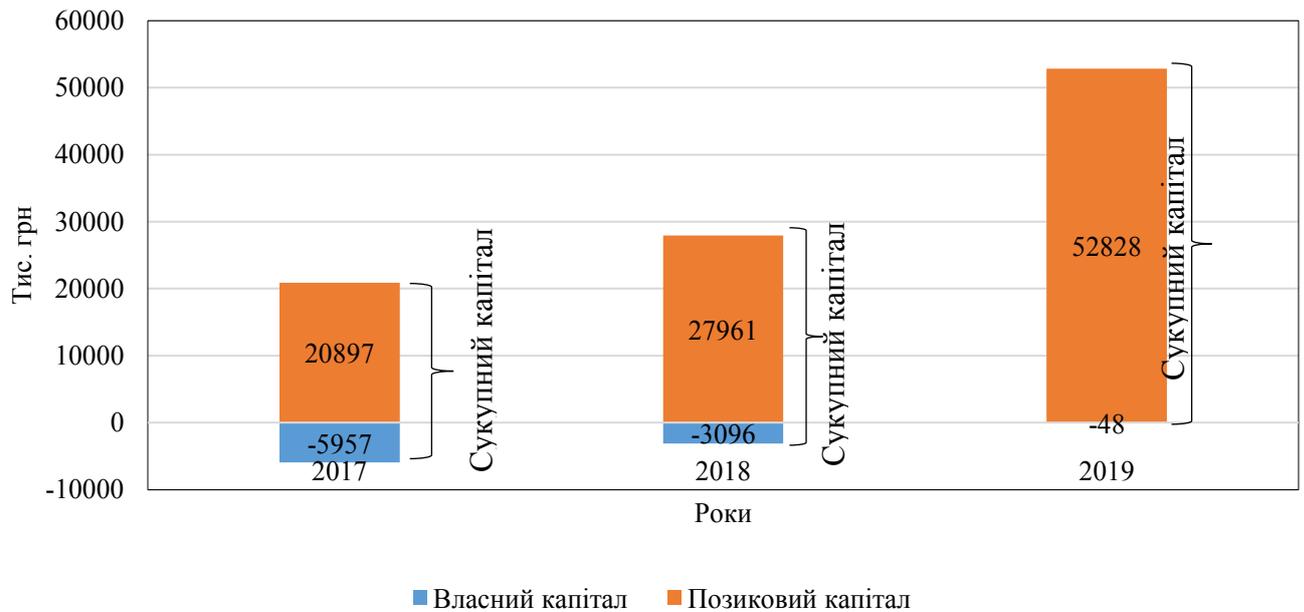

Рис. 2.5. Структура та динаміка сукупного капіталу ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Позиковий капітал є відокремленою формою промислового капіталу, він формується із тимчасово вільних коштів, які утворюються в процесі обороту продуктивного та торгового капіталу із трудових заощаджень населення та інших джерел [22].

Позиковий капітал характеризується такими позитивними особливостями:

- достатньо широкими можливостями залучення;
- більш низькою вартістю порівняно з власним капіталом за рахунок забезпечення ефекту «податкового захисту» (вилучення витрат на його обслуговування з оподаткованої бази при сплаті податку на прибуток);
- здатністю генерувати приріст фінансової рентабельності власного капіталу [52].

Водночас, використання позикового капіталу має і недоліки: використання цього капіталу генерує найбільш небезпечні фінансові ризики в господарській діяльності підприємства;

- активи, сформовані за рахунок позикового капіталу, генерують меншу

(за інших рівних умов) норму прибутку, яка знижується на суму виплачуваного позикового відсотка;

- висока залежність вартості позикового капіталу від коливань кон'юнктури фінансового ринку;

- складність процедури залучення (особливо у великих розмірах) [52].

Структура і динаміка позикового капіталу наведена в таблиці 2.4.

Зобов'язання даного підприємства складаються лише з поточних зобов'язань і забезпечень. Довгострокових зобов'язань і забезпечень ТОВ «ТД «ПААЗ» немає.

У структурі позикового капіталу найбільшу частку займають інші поточні зобов'язання і забезпечення. За період 2017-2018 років вони зросли на 65,06%, а в 2019 в порівнянні з 2018 на 103,06% і становили 28490 тис. грн.

Заборгованість за товари, роботи, послуги зросла за досліджуваний період на 134,97% і становила в 2019 році 22411 тис. грн.

Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками займає найменшу питому вагу від позикового капіталу. У 2017 цей показник становив 0,04%, а у 2019 зріс до 0,07%.

Загалом, позиковий капітал займає більшу частку сукупного капіталу ніж власний. Це є негативним явищем для підприємства, оскільки певну частину прибутку, який буде отримувати підприємство, воно буде використовувати для погашення кредитів.

Таблиця 2.4

Структура і динаміка позикового капіталу ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Найменування статей	2017 р.		2018 р.		Відхилення (+,-) 2018/2017 рр.			2018 р.		2019 р.		Відхилення (+,-) 2019/2018 рр.		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зрос- тання, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	Δ	%	темп зрос- тання, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	14	14	15
Усього зобов'язань	20897	100	27961	100	7064	0	133,8	27961	100	52828	100	24867	0	188,93
1. Довгострокові зобов'язання (1595)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.1. Довгострокові кредити банків (1510)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.2. Відстрочені податкові зобов'язання (1500)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Цільове фінансування (1525)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.4. Страхові резерви (1530)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.5. Інші довгострокові зобов'язання та забезпечення (1515)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Поточні зобов'язання (1695)	20897	100	27961	100	7064	0	133,8	27961	100	52828	100	24867	0	188,93
2.1. Короткострокові кредити банків (1600)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1046	1,98	1046	1,98	-

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
2.2. Векселі видані (1605)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.3. Заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (1610)	9538	45,64	11890	42,52	2352	(3,12)	124,66	11890	42,52	22411	42,42	10521	(0,10)	188,49
2.4. Заборгованість за тов, роб, послуги (1615)	9	0,04	46	0,16	37	0,12	511,11	46	0,16	35	0,07	(11)	(0,10)	76,09
2.5. Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками (1620+1625+...+1650)	2850	13,64	1995	7,13	(855)	(6,50)	70,00	1995	7,13	846	1,60	(1149)	(5,53)	42,41
2.6. Доходи майбутніх періодів (1655)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.7. Інші поточні зобов'язання та забезпечення (1690)	8500	40,68	14030	50,18	5530	9,50	165,06	14030	50,18	28490	53,93	14460	3,75	203,06
Сукупний капітал (1900)	14940	100	24865	100	-			24865	100	52780	100	-		
Частка позикового капіталу в сукупному капіталі	-	139,87	-	112,45	-			-	112,45	-	100,09	-		

Зміни в структурі і динаміці позикового капіталу підприємства протягом дослідженого періоду представлені на рисунку 2.6.

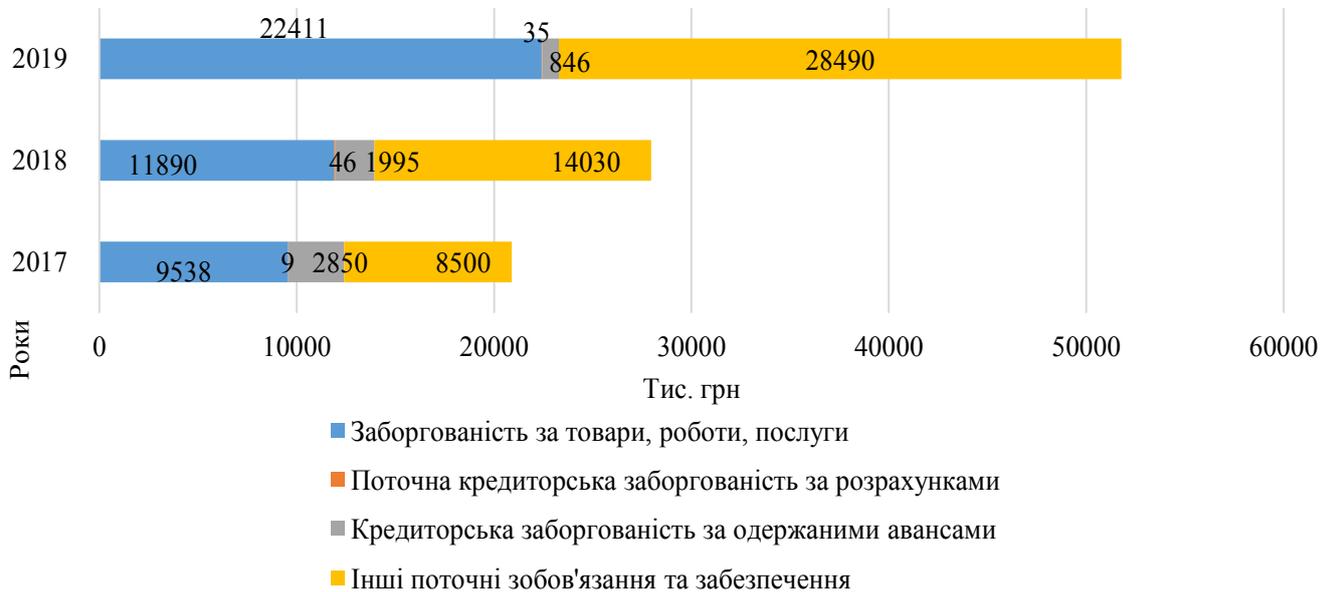

Рис. 2.6. Структура та динаміка позикового капіталу ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Таким чином, позиковий капітал аналізованого підприємства є джерелом фінансування майна. Враховуюче, що підприємство є збитковим, це свідчить про нерациональне використання фінансових ресурсів і неефективне функціонування підприємства.

Таким чином, можна сказати, що фінансовий стан на підприємстві ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» є задовільним. Виходячи з даних балансу, очевидно що підприємство поступово нарощує обсяги виробництва і має позитивні тенденції щодо майнового стану, про це свідчить зростання ефективності використання основних засобів та оборотних активів. Незважаючи на збиткову діяльність, позитивним моментом є зменшення розміру збитку на ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод».

2.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Поняття платоспроможності та ліквідності підприємства дуже близькі. Ліквідність – це здатність підприємства розраховуватися зі своїми поточними зобов'язаннями перед закордонними контрагентами шляхом перетворення активів на гроші. Ліквідність підприємства свідчить про наявність грошових коштів для термінового виконання фінансових зобов'язань даного періоду.

Аналіз ліквідності передбачає:

складання балансу ліквідності;

розрахунок і аналіз основних показників ліквідності.

Ліквідність балансу – характеристика ліквідності підприємства, що визначається зіставленням засобів за активом балансу (в якому відображено розміщення засобів підприємства в елементи обігових коштів, згрупованих за термінами можливого їх перетворення на гроші) і зобов'язань за пасивом балансу, згрупованих за ступенем терміновості їх оплати.

Для визначення ліквідності балансу слід порівняти підсумки наведених груп по активу і пасиву. Баланс є абсолютно ліквідним, коли виконуються наступне співвідношення:

$$\left\{ \begin{array}{l} A1 \geq П1 \\ A2 \geq П2 \\ A3 \geq П3 \\ A4 \leq П4 \end{array} \right\}$$

Зіставлення першої та другої груп активів із першими двома групами пасивів дозволяє оцінити поточну ліквідність, яка свідчить про платоспроможність підприємства на найближчий час. Баланс ліквідності за 2017 – 2019 роки наведений у таблиці 2.5.

Порівняння активів (А3), що повільно реалізуються з довгостроковими пасивами (П3) відображає перспективну ліквідність – прогноз платоспроможності на основі порівняння майбутніх надходжень і платежів.

Баланс ліквідності ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Актив	2017	2018	2019	Пасив	2017	2018	2019	Надлишок +,-		
								2017	2018	2019
Група А1 Грошові кошти	6106	2782	0	Група П1 Поточні зобов'язання Кредиторська заборгованість за товари, роботи	9	46	35	6097	2736	-35
Група А2 Дебіторська заборгованість, Готова продукція	5503	12795	42621	Група П2 Короткострокові кредити банку	20888	27915	51747	-15385	-15120	-9126
Група А3 Виробничі запаси, незавершене виробництво	475	385	151	Група П3 Довгострокові зобов'язання	0	0	1046	475	385	-895
Група А4 Необоротні активи	2856	8903	10008	Група П4 Власний капітал	-5957	-3096	-48	8813	11999	10056
Баланс гр.1+2+3+4	14940	24865	52780	Баланс гр.1+2+3+4	14940	24865	52780			

Отже, побудувавши баланс ліквідності, виявлено такі співвідношення між групами:

2017 рік	2018 рік	2019 рік
$\left\{ \begin{array}{l} A1 > П1 \\ A2 < П2 \\ A3 > П3 \\ A4 > П4 \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} A1 > П1 \\ A2 < П2 \\ A3 > П3 \\ A4 > П4 \end{array} \right\}$	$\left\{ \begin{array}{l} A1 < П1 \\ A2 < П2 \\ A3 < П3 \\ A4 > П4 \end{array} \right\}$

З огляду на вищезазначені розрахунки, можна зробити висновок, що протягом 2017-2019 років ліквідність балансу ТОВ «ТД «ПААЗ» є не ліквідною.

Протягом досліджуваного періоду вартість абсолютно ліквідних активів не перевищує суму найбільш термінових боргів підприємства лише у 2019 році. У цьому випадку підприємство не може погасити термінову заборгованість на дату складання балансу, оскільки має місце платіжна

нестача. Що стосується періоду 2017-2018 років, то стан підприємства є задовільним.

Сума швидколіквідних активів за 2017-2019 роки менша суми відносно термінових боргів. У цьому випадку у найближчій перспективі підприємство може залишитися не платоспроможним.

Вартість середньоліквідних активів за 2017-2018 роки перевищує суму середньотермінових боргів. Це забезпечить платоспроможність підприємства у середньостроковій перспективі. Але у 2019 році вартість середньоліквідних активів є меншою за суму середньотермінових боргів. Це є негативним фактором у діяльності підприємства.

Водночас, вартість важко ліквідних і неліквідних активів повинна бути меншою від вартості довгострокових зобов'язань і власного капіталу, але за досліджуваний період $A4 < P4$. Це говорить про те, що стійкість підприємства у віддаленій перспективі не є забезпеченою.

За 2017-2019 роки спостерігається не виконання співвідношення $A1 + A2 \geq P1 + P2$; $A4 \leq P4$, то можна зробити висновок про неплатоспроможність організації на найближчий до розглянутого моменту проміжок часу. Тому підприємству доцільно найближчим часом здійснити заходи, спрямовані на накопичення необхідного розміру грошових коштів і їх еквівалентів або реструктуризувати найбільш термінові борги.

На основі порівняння майбутніх надходжень і платежів ($A3 \geq P3$; $A4 \leq P4$), можна зробити висновок, що за аналізований період нерівності виконуються не повністю. Таким чином не можна констатувати достатній рівень перспективної ліквідності, а отже і прогнозованої платоспроможності.

Значення коефіцієнтів ліквідності даного підприємства за досліджуваний період наведені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Показники ліквідності ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

№п/п	Показники	2017	2018	2019	Темп зростання, %	
					2018/2017	2019/2018
1	Власний оборотний капітал, тис. грн	(8813)	(11999)	(10056)	1,36	0,84
2	Загальний коефіцієнт ліквідності (покриття), грн/грн	0,58	0,57	0,81	0,99	1,42
3	Коефіцієнт швидкої ліквідності, грн/грн	0,56	0,56	0,82	1	1,48
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності, грн/грн	0,29	0,10	0	0,34	0
5	Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей, грн/грн	0,02	0,01	0,003	0,61	0,21
6	Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості, грн/грн	0,26	0,46	0,82	1,74	1,80

Проаналізувавши дані таблиці 2.6, можна зробити висновок, що діяльність підприємства не є абсолютно ліквідною. Оскільки багато показників не відповідають нормативним значенням.

Власний оборотний капітал збільшився на 36% за 2017-2018 роки, але у 2019 році показник знизився на 16% в порівнянні з попереднім роком. Коефіцієнт покриття за досліджуваний період жодного разу не відповідав нормі. Це є негативним фактором.

Динаміка коефіцієнтів загальної, швидкої та абсолютної ліквідності показана на рисунку 2.7.

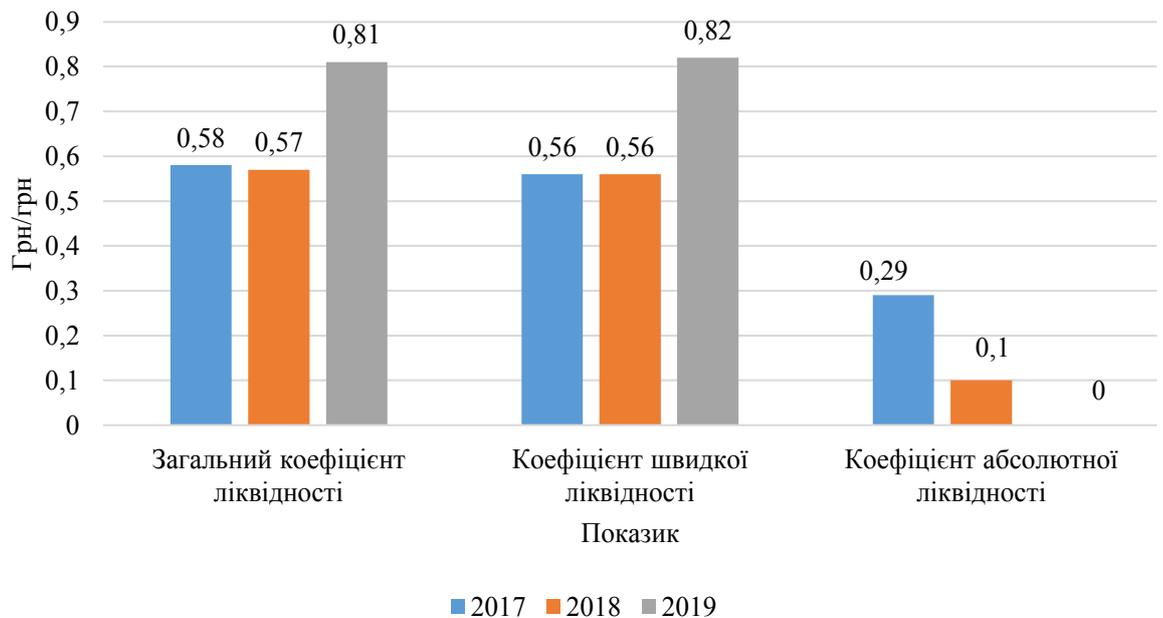

Рис. 2.7. Динаміка коефіцієнтів ліквідності ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Коефіцієнт ліквідності товарно-матеріальних цінностей показує, що поточні зобов'язання майже не покриваються запасами. Оскільки за досліджуваний період даний коефіцієнт мав дуже низькі показники.

Коефіцієнт ліквідності дебіторської заборгованості показує, що очікувані надходження від дебіторів не будуть використані для погашення короткострокових зобов'язань. Оскільки значення коефіцієнта є низьким за 2017-2019 роки.

Платоспроможність – це одна з характеристик фінансової стійкості підприємства, яка показує наявність у нього коштів, достатніх для погашення боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями та одночасного здійснення безперервного процесу виробництва та реалізації продукції. Для оцінки поточної платоспроможності на підприємстві розраховують:

1. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами (K_3), який має бути не нижчим за 0,5:

$$K_3 = \frac{ВOK}{OA}, \quad (2.1)$$

де ВOK – власний оборотний капітал;

OA – оборотні активи підприємства.

2. Коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства визначається як здатність покрити всі свої зобов'язання (короткострокові і довгострокові) наявними активами.

$$K_3 = \frac{A}{З}, \quad (2.2)$$

де K_3 – коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства;

A – активи;

З – зобов'язання.

3. Для оцінки довготермінової платоспроможності розраховують коефіцієнт фінансового лівериджу ($K_{фл}$):

$$K_{фл} = \frac{ДЗ}{ВК}, \quad (2.3)$$

де ДЗ – довготермінові зобов'язання;

ВК – власний капітал підприємства.

Цей коефіцієнт характеризує можливість погашення довготермінових позик і здатність підприємства функціонувати тривалий час. Значне зростання величини позикового капіталу є ризиковим для підприємства.

4. Якщо коефіцієнти поточної ліквідності та забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами нижчі за нормативні, але спостерігається тенденція до їх зростання (або, навпаки, – відповідають

нормативам, але є тенденція до зниження), то розраховують коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності ($K_{вп}$):

$$K_{вп} = \frac{K_{п1} + M}{T * (K_{п1} - K_{п0})}, \quad (2.4)$$

де $K_{п0}$ – фактичне значення коефіцієнта поточної ліквідності на початок періоду;

$K_{п1}$ – фактичне значення коефіцієнта поточної ліквідності на кінець періоду;

M – період відновлення (втрати) платоспроможності, міс.;

T – звітний період, міс.

Як правило, коефіцієнт відновлення платоспроможності розраховують на 6 місяців (у формулі $M = 6$). Коефіцієнт втрати платоспроможності розраховують на 3 місяці ($M = 3$). Якщо коефіцієнт відновлення платоспроможності перевищує одиницю, то підприємство має реальну можливість протягом 6 місяців відновити свою платоспроможність, а якщо не перевищує – така можливість відсутня;

5. Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості = кредиторська заборгованість : (власний капітал + доходи майбутніх періодів + дебіторська заборгованість) = (р.1610 + ... + р.1630):(р. 1495 + р. 1665 + р.1125 + ... + р.1155);

6. Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами = (р. 1300- р.1095- р.1595- р.1695) : (р. 1300- р.1595- р.1695).

Значення коефіцієнтів платоспроможності даного підприємства за досліджуваний період наведені у таблиці 2.7.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, який має бути не нижчим за 0,5 весь досліджуваний період був нижче норми і у 2019 році становив (0,24).

Показники платоспроможності ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

№п/п	Показники	2017	2018	2019	Темп зростання, %	
					2018/2017	2019/2018
11	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, грн/грн	(0,73)	(0,75)	(0,24)	1,03	0,31
22	Коефіцієнт загальної платоспроможності, грн/грн	0,71	0,89	0,999	1,24	1,12
33	Коефіцієнт фінансового лівериджу, грн/грн	-	-	-	-	-
44	Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності, грн/грн	0,47	(37,01)	1,19	(78,07)	(0,03)
55	Частка кредиторської заборгованості у власному капіталі й дебіторської заборгованості, грн/грн	(21,03)	1,51	0,54	(0,07)	0,36
66	Коефіцієнт співвідношення чистих оборотних активів із чистими активами, грн/грн	1,48	3,88	209,5	2,62	54,06

Нормальним фінансовий стан вважається, коли коефіцієнт загальної платоспроможності підприємства більше 2. У період 2017-2019 років коефіцієнт був нижчим норми. Проте він має тенденцію до збільшення і у 2019 році становив 0,999. Це є позитивним фактором у діяльності підприємства, оскільки у ТОВ «ТД «ПААЗ» здатність покрити всі свої зобов'язання активами з кожним роком стає більшою.

Коефіцієнт фінансового лівериджу за досліджуваний період дорівнює нулю, оскільки підприємство не брало довготермінових позик.

Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності на кінець досліджуваного періоду становив 1,19.

Динаміка коефіцієнта загальної платоспроможності підприємства представлена на рисунку 2.8.

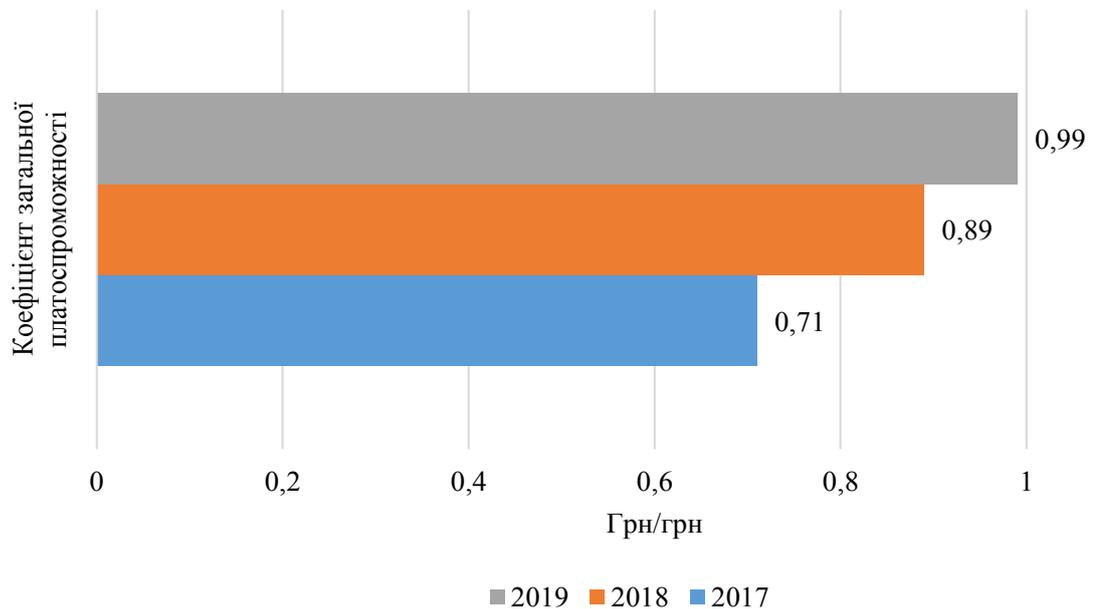

Рис. 2.8. Динаміка коефіцієнта загальної платоспроможності ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

Для відновлення платоспроможності ТОВ «ТД «ПААЗ» рекомендується:

- отримання цільового фінансування з бюджету;
- позики для поповнення оборотних засобів;
- продаж частини нерухомості.

2.3. Оцінювання типу фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод»

У ринкових умовах господарювання основою «виживання» й стабільного положення підприємства є його фінансова стійкість. Фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає на певний момент стан капіталу в процесі його обороту і здатність суб'єкта

господарської діяльності до саморозвитку. У процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності відбувається безперервний процес обороту капіталу, змінюється структура засобів і джерел їх формування, наявність та потрібність у фінансових ресурсах і як наслідок – фінансовий стан підприємства, зовнішнім проявом якого є платоспроможність [66, с. 135].

Фінансова стійкість підприємства – це такий стан його фінансових ресурсів, їх розподілу і використання, який забезпечує збереження «ніші» міжнародного ринку, розвиток підприємства за рахунок росту прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого ризику зовнішньоекономічної діяльності [17, с. 245].

Аналіз фінансової стійкості включає:

Оцінювання фінансової стійкості – розрахунок абсолютних і відносних показників, що ґрунтуються на порівнянні активів та їх джерел фінансування.

I. Розрахунок абсолютних і відносних показників.

Основними показниками фінансової стійкості підприємства є:

- 1) наявність власних коштів підприємства в обороті;
- 2) коефіцієнт фінансової стійкості;
- 3) коефіцієнт автономії;
- 4) коефіцієнт фінансової залежності;
- 5) коефіцієнт фінансового ризику;
- 6) коефіцієнт маневреності власного капіталу;
- 7) коефіцієнт покриття запасів;
- 8) коефіцієнт загальної заборгованості;
- 9) коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу тощо.

Представимо розрахунки вище перелічених коефіцієнтів фінансової стійкості в табличній формі (табл. 2.8) і розраховані на основі даних фінансової звітності за 2017 – 2019 роки.

На підставі розрахунків, наведених у таблиці 2.8, можна зробити наступні висновки щодо фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод».

Таблиця 2.8

Аналіз та визначення типу фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім
«Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 рр., грн./грн.

№ з/п	Показники	2017 рік	2018 рік	2019 рік	нормативне значення	Відхилення	
						2018/2017 рр.	2019/2018 рр.
1	Наявність власних коштів підприємства в обороті (В)	(8813)	(11999)	(10056)	–	(3186)	1943
2	Коефіцієнт фінансової стійкості (Кфс)	(0,40)	(0,12)	(0,001)	1	0,28	0,12
3	Коефіцієнт автономії (Кфа)	(0,40)	(0,12)	(0,001)	0,5	0,28	0,12
4	Коефіцієнт фінансової залежності (Кфз)	(2,51)	(8,03)	(1099,58)	>2	(5,52)	(1091,55)
5	Коефіцієнт фінансового ризику (Кфр)	(3,51)	(9,03)	(1100,58)	0,5	(5,52)	(1091,55)
6	Коефіцієнт маневреності власного капіталу (Кнвк)	1,48	3,88	209,5	0,4–0,6	2,40	205,62
7	Коефіцієнт покриття запасів (Кпз)	-	(6,45)	(9,58)	0,8	-	(3,13)
8	Коефіцієнт загальної заборгованості (Кз)	(3,51)	(9,03)	(1100,58)	1	(5,52)	(1091,55)
9	Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу (Ксп)	(0,29)	(0,11)	(0,001)	1	0,17	0,11

Отже, оцінювання фінансової стійкості показало, що фінансовий стан підприємства є не стабільним. Оскільки майже всі показники є від’ємними та не відповідають нормі. Така ситуація обумовлена тим, що підприємство є збитковим і відповідно показник власного капіталу – від’ємний. За досліджуваний період наявність власних коштів підприємства в обороті є

від'ємною. Це є негативним фактором, оскільки зумовлює збільшення величини залученого капіталу і посилення фінансової залежності.

Коефіцієнт автономії за період 2018-2019 років зріс на 0,12, але він не відповідає нормі. Це свідчить про те, що ТОВ «ГД «ПААЗ» не може всі свої зобов'язання покрити за рахунок власних джерел.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу є єдиним коефіцієнтом значення, якого було позитивним за весь досліджуваний період. За 2017-2019 роки він зріс на 208,02. Показник значно перевищує норму. Але чим більше значення цього коефіцієнта, тим ліпший фінансовий стан, оскільки створюються кращі можливості фінансового забезпечення виробничої та інших видів діяльності, проведення розрахунків з кредиторами.

Коефіцієнт покриття запасів за період 2018-2019 років зменшився на 3,13. Це є негативним фактором і говорить про те, що власними джерелами не покривається необхідна величина запасів і затрат.

Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу за досліджуваний період зріс на 0,29. Але показник є нижчим нормативного значення. Це свідчить про підсилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про деяке зниження фінансової стійкості (рис. 2.9).

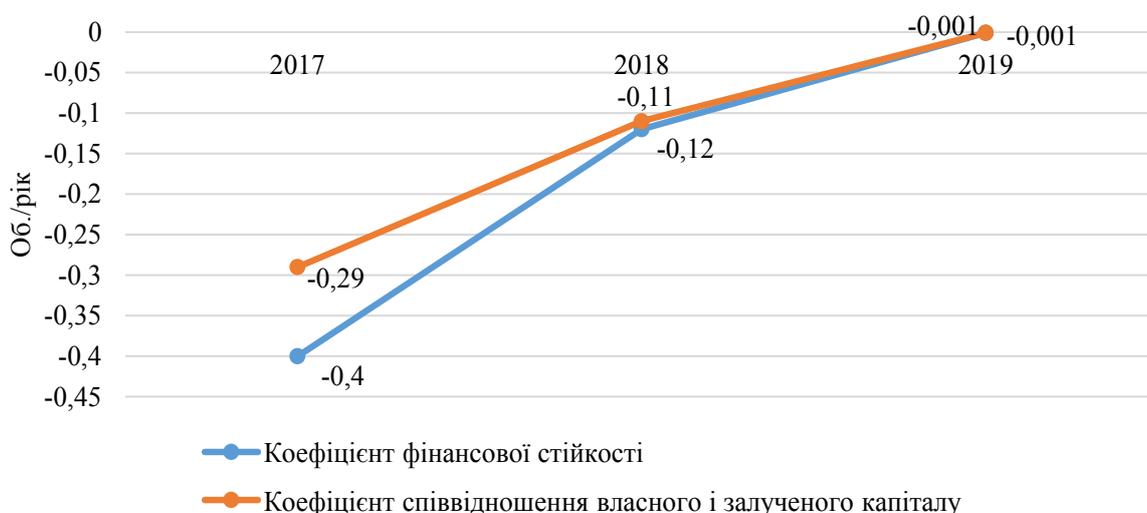

Рис. 2.9. Коефіцієнти оцінювання фінансової стійкості

Таким чином, проаналізувавши відносні показники фінансової стійкості підприємства, можна зробити висновок, що за аналізований період всі показники не відповідали нормативним значенням.

При розгляді типу фінансової стійкості використовують трикомпонентний показник, який наведений в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Класифікація типу фінансового стану ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 рр.

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Загальна величина запасів	-	1816	1050
Наявність власних коштів	(8813)	(11999)	(10056)
Наявність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал)	(8813)	(11999)	(10056)
Наявність загальних коштів	(8813)	(11999)	(9010)
$\Phi_{\text{в}} = \text{В} - \text{З}_{\text{п}}$	(8813)	(13815)	(11106)
$\Phi_{\text{вд}} = \text{ВД} - \text{З}_{\text{п}}$	(8813)	(13815)	(11106)
$\Phi_{\text{зк}} = \text{ЗК} - \text{З}_{\text{п}}$	(8813)	(13815)	(10060)
Трикомпонентний показник фінансової стійкості $S(\Phi) = \{S1 (\pm\Phi_{\text{в}}), S2 (\pm\Phi_{\text{вд}}), S3 (\pm\Phi_{\text{зк}})\}$	{0,0,0}	{0,0,0}	{0,0,0}

Таким чином, одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства – фінансова стійкість. На ТОВ «ТД «ПААЗ» спостерігається кризовий фінансовий стан. Оскільки грошові кошти, короткострокові цінні папери та дебіторська заборгованість не покривають навіть кредиторської заборгованості та прострочених позик. Так ситуація склалася через те, що діяльність підприємства є збитковою, відповідно показник власного капіталу є від'ємним. У такому випадку доцільно було б розробити нові види продукції та розширити ринки збуту.

Отже, на підставі проведеного аналізу фінансового стану підприємства ТОВ «ТД «ПААЗ» можна зробити висновки. Підприємство має певні економічні труднощі. Оскільки показник нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) є від'ємним. Проте за досліджуваний період він зріс на 5909 тис. грн, що є позитивним фактором. Також зросли поточні зобов'язання підприємства. Це є негативним явищем, оскільки певну частину прибутку, який буде отримувати підприємство, воно буде використовувати для погашення кредитів.

Аналіз стану та ефективності використання основних фондів підприємства засвідчив, що підприємство має певні недоліки, але є рентабельним. Ефективність використання оборотних активів підприємства зросла протягом звітного періоду.

Діяльність підприємства не є абсолютно ліквідною. Оскільки багато показників не відповідають нормі. Аналіз платоспроможності показав, що більшість показників є низькими і також не відповідають нормі. Проте позитивним моментом можна виділити зростання коефіцієнту загальної платоспроможності. Оскільки у ТОВ «ТД «ПААЗ» здатність покрити всі свої зобов'язання активами з кожним роком стає більшою.

Оцінювання фінансової стійкості показало, що фінансовий стан підприємства є не стабільним. Оскільки майже всі показники є від'ємними та не відповідають нормі. Така ситуація обумовлена тим, що підприємство є збитковим і відповідно показник власного капіталу – від'ємний. Визначення фінансового стану підприємства показало, що підприємство знаходиться в кризовому стані.

Проаналізувавши роботу підприємства по всіх показниках, можна стверджувати, що ТОВ «ТД»ПААЗ» має певні труднощі. Більшість з них обумовлені тим, що підприємство було створене в 2016 році і досліджуваний період припадає на перші роки його роботи. А в цей час підприємство лише набирає обороти.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТОВ «ТОРГОВИЙ ДІМ «ПОЛТАВСЬКИЙ АВТОАГРЕГАТНИЙ ЗАВОД»

3.1. Визначення запасу фінансової стійкості підприємства

Запас фінансової стійкості є важливим показником динамічної та перспективної діяльності підприємства. По суті – це критична точка, яка визначає кризовий обсяг виробництва. Запас фінансової стійкості підприємства визначається різницею між обсягом випуску продукції за фактом і обсягом випуску в беззбиткової точці. Зазвичай вираховується відсоток запасу стійкості по відношенню до фактичного обсягу продукції, що випускається.

Поріг рентабельності діяльності підприємства визначається аналітичним і графічним способами. Для розрахунку порогу рентабельності підприємства попередньо потрібно провести групування сумарних операційних витрат на фіксовані та змінні. Спочатку необхідно за даними форми №2 визначити сумарні операційні витрати підприємства. В 2017 році вони становлять 20834 тис. грн., у 2018 – 38302 тис. грн., а у 2019 – 72256 тис. грн.

За допомогою таблиці 3.1 розподілимо їх за елементами.

Таблиця 3.1

Розподіл операційних витрат ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за елементами

№ з/п	Стаття витрат	Витрати на виготовлену продукцію (тис.грн.)			%	Витрати на реалізовану продукцію (тис.грн.)		
		2017	2018	2019		2017	2018	2019
1	Матеріальні витрати	1	-	-	0	-	-	-
2	Зарплата персоналу	43	391	657	22	4583,4	8426,6	15896,3
3	Відрахування на соціальні заходи управлінського персоналу	9	82	129	4	833,4	1532,2	2890,3
4	Амортизація	46	467	901	30	6250,2	11490,2	21676,8
5	Інші витрати	6158	607	1345	44	9167	16853	31792,6
6	Разом	6257	1547	3032	100	20834	38302	72256

Таким чином на підприємстві ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» основну частку серед витрат становлять інші витрати. Ще велика частка амортизацію та зарплату персоналу.

З урахуванням структури елементів таблиці 3.1 склад фіксованих і змінних витрат підприємства має такий вигляд (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Обсяги та структура фіксованих і змінних витрат ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод», тис. грн.

Фіксовані витрати	Значення			Змінні витрати	Значення		
	2017	2018	2019		2017	2018	2019
1. Амортизація	6250,2	11490,2	21676,8	1. Матеріальні затрати	-	-	-
2. Зарплата управлінського персоналу 30%	1375	2528	4769	2. Зарплата виробничого персоналу 70%	3208,4	5898,6	11127,3
3. Відрахування на соціальні заходи управлінського персоналу 30%	250	460	867	3. Відрахування на соціальні заходи виробничого персоналу 70%	583,4	1072,2	2023,3
4. Інші фіксовані витрати 70%	6417	11797	22255	4. Інші змінні витрати 30%	2750	5056	9537,6
Разом-фіксовані витрати	14292,2	26275,2	49567,8	Разом- змінні витрати	6541,8	12026,8	22688,2

Після групування витрат на фіксовані і змінні формуємо базову таблицю показників операційної діяльності підприємства у вигляді таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Базовий рівень показників операційної діяльності ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод», тис. грн.

№	Найменування показників	Значення, тис. грн.		
		2017	2018	2019
1	Сумарні операційні доходи	14873	41004	85333
2	Змінні витрати	6541,8	12026,8	22688,2
3	Валова маржа (маржинальний дохід) (р.1-р.2)	8331,2	28977,2	62644,8
4	Фіксовані (постійні) витрати	14292,2	26275,2	49567,8
5	Прибуток від операційної діяльності (р.3-р.4)	-5961	2702	13077

Використовуючи дані таблиці 3.3, виконаємо розрахунки порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості, операційного важеля. Дані занесемо до таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Показники фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017-2019 рр.

Показник	Позначення	Значення		
		2017	2018	2019
Питома вага валової маржі	ПВВМ	0,56	0,71	0,73
Поріг рентабельності	Qp	25514,68	37180,55	67519,88
Запас фінансової стійкості	ЗФС	-10641,7	3823,448	17813,12
Запас фінансової стійкості, %	ЗФС%	-71,55	9,32	20,87
Операційний важіль	ОВ	-1,40	10,72	4,79

На рисунку 3.1. зобразимо динаміку зміни показників ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017-2019 рр.

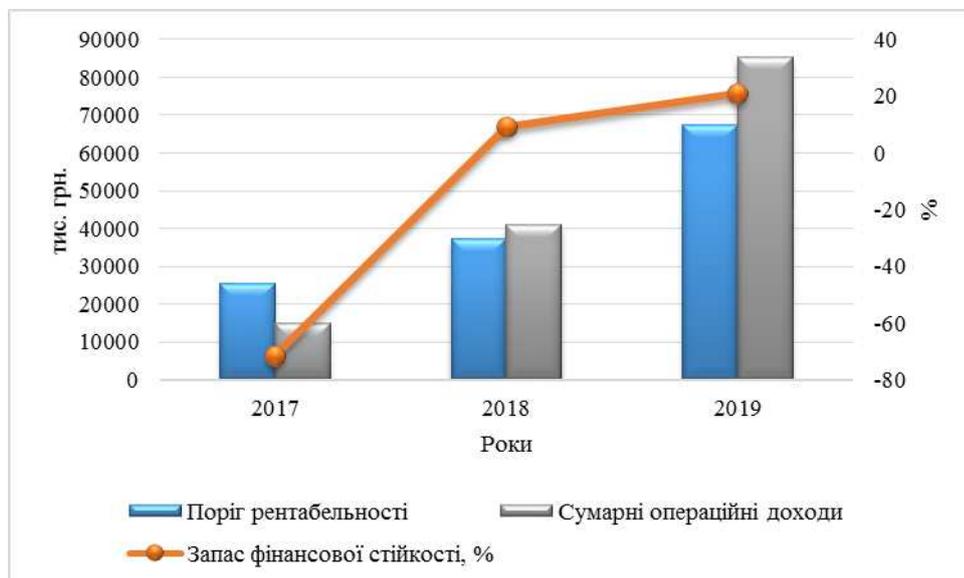

Рис. 3.1. Динаміка зміни показників ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017-2019 рр.

Після проведення аналітичних розрахунків відобразимо графічну інтерпретацію порогу рентабельності, запасу фінансової стійкості та інших

показників операційної діяльності ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за схемою, наведеною на рисунку 3.2.

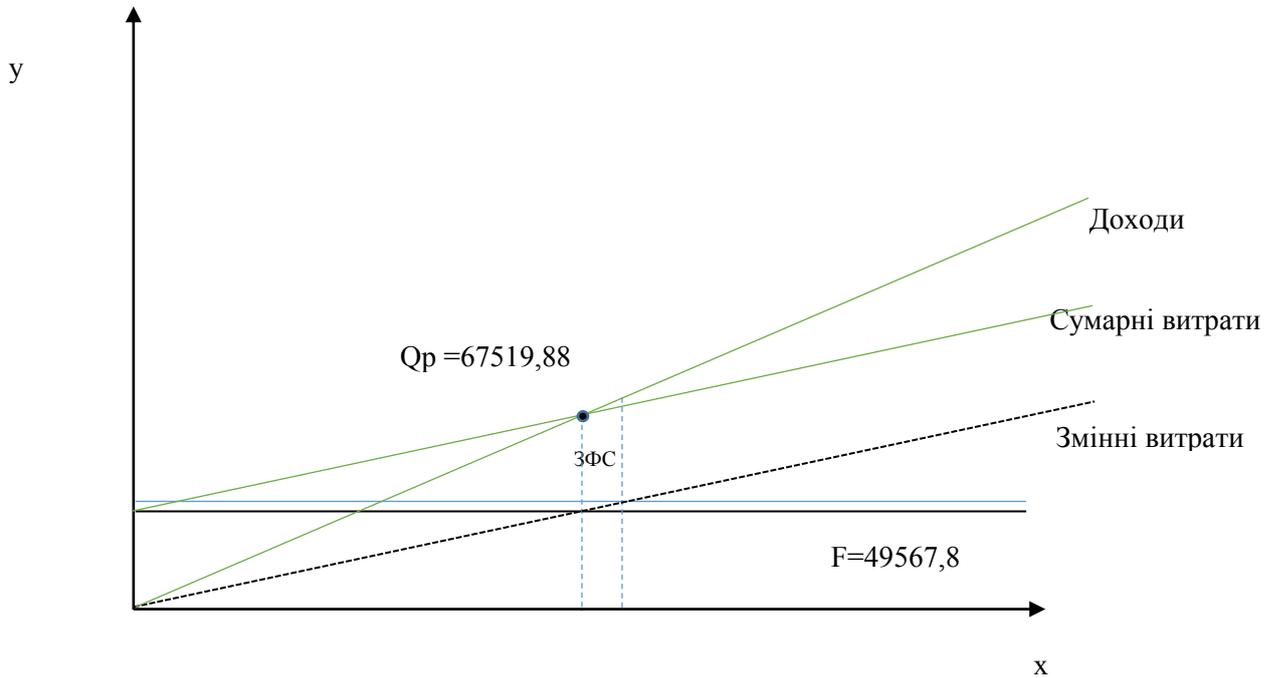

Рис. 3.2. Графічна інтерпретація порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» (X – доходи, Y – витрати, тис. грн)

Отже, за проведеними вище розрахунками, можна сказати, що ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» має отримувати випуск продукції у 2019 році на суму 85333 тис. грн. операційного доходу для покриття власних витрат. Даний показник найменше значення мав у 2017 році.

Запас фінансової стійкості в останньому році дослідження має найбільше значення, що у відсотковому значенні дорівнює 20,87%. Це означає, що підприємство здатне витримати 20,87% зниження обсягів виробництва і реалізації продукції, залишаючись не збитковим. Тобто підприємство має низький рівень фінансової стійкості. Операційний важіль становить 4,79.

Чим вищий поріг рентабельності, тим складніше його перевищити. З низькою межею рентабельності легше переносити зменшення попиту, відмовитись від завищеної ціни реалізації.

Зниження межі рентабельності можна досягти збільшивши маржинальний прибуток або скоротивши постійні витрати. Ідеальними умовами для підприємства є поєднання низьких постійних витрат з високим маржинальним прибутком. Тому необхідно знаходити вдалий компроміс між постійними та змінними витратами.

Основними шляхами підвищення фінансової стійкості підприємства є:

- підвищення ефективності використання основних фондів підприємства;
- підвищення інтенсивності використання оборотних активів підприємства;
- підвищення продуктивності праці;
- подальше збільшення обсягів реалізації товарів;
- зниження інших операційних витрат;
- розширення ринку збуту продукції;
- залучення інвестицій.

Операційний важіль характеризує внутрішню структуру валової маржі, тобто співвідношення її складових – операційного прибутку і фіксованих витрат:

$$OB = \frac{BM}{OP} = \frac{OP + F}{OP} = 1 + \frac{F}{OP}. \quad (3.1)$$

Збільшення обсягів фіксованих витрат у структурі валової маржі призводить до зростання значень операційного важеля, а відповідно і до підвищення рівня підприємницького ризику діяльності підприємств. Сила впливу операційного важеля на фінансові результати діяльності підприємств визначається такою залежністю показників:

$$\Delta t_n \% = OB \cdot \Delta t_p \%, \quad (3.2)$$

де $\Delta t_n\%$ – процентне зростання операційного прибутку підприємства;

$\Delta t_p\%$ – процентне збільшення операційних доходів підприємства від реалізації продукції.

Сила впливу операційного важеля проявляється в наступному. На кожен процент зміни операційних доходів підприємства (підвищення чи падіння) операційний прибуток буде зростати або знижуватися пропорційно величині операційного важеля.

Проводимо дослідження на основі базового року. Наприклад, у першій ситуації, при зростанні обсягів операційної діяльності в плановому періоді на 5%, операційний прибуток підвищиться на 23,95%.

Розрахунки заносимо до таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Прямий розрахунок показників операційної діяльності підприємства при її зростанні у плановому періоді на 5%

№ з/п	Показник	Розрахунок	Значення, тис.грн.
1	Сумарні операційні доходи	85333*1,05	89599,65
2	Змінні витрати	22688,2*1,05	23822,61
3	Валова маржа	р.1- р.2	65777,04
4	Фіксовані витрати	-	49567,8
5	Прибуток від операц. діяльності	р.3 - р.4	16209,24

За прямим розрахунком приріст операційного прибутку дорівнює 23,95%.

У другій ситуації, при зниженні обсягів реалізації продукції на 3,5%, темпи падіння прибутку будуть -16,77%.

Отже, слід відмітити, що при зниженні обсягів реалізації продукції на 3,5%, темп падіння прибутку становить 16,77%, і відповідно планова величина прибутку складає 10884,44 тис.грн., тобто на 2192,56 тис. грн. менше, ніж у базовий операційний прибуток.

Отриманий результат необхідно перевірити методом прямих розрахунків із використанням показників і залежностей, наведених у таблиці 3.6.

Прямий розрахунок показників операційної діяльності підприємства
при її падінні у плановому періоді на 3,5%

№ з/п	Показник	Розрахунок	Значення, тис.грн.
1	Сумарні операційні доходи	85333*0,965	82346,35
2	Змінні витрати	22688,2*0,965	21894,11
3	Валова маржа	p.1- p.2	60452,24
4	Фіксовані витрати	-	49567,8
5	Прибуток від операційної діяльності	p.3 - p.4	10884,44

Підсумовуючи проведені вище розрахунки, можна сказати, чим вища величина операційного важеля, тим вище показники зростання або падіння операційного прибутку в плановому періоді. При зростанні величини операційного важеля (за рахунок збільшення витрат на технічну базу та управління) на підприємстві необхідно забезпечувати випереджальне зростання обсягів виробництва і реалізації продукції. За таких умов підприємство буде отримувати високі рівні прибутку. У випадку, коли знижується операційний важень, на підприємстві знижуються обсяги виробництва і реалізації продукції, обсяги і темпи операційного прибутку будуть зменшуватись з високою інтенсивністю.

Таким чином, можна сказати, що при збільшенні обсягу операційної діяльності на 5% операційний прибуток зросте на 3132,24 тис.грн. Але якщо розглядати другий варіант при якому обсяг операційної діяльності зменшиться на 3,5%, то бачимо, що операційний прибуток підприємства зменшився на 2192,56 тис. грн., тобто можна сказати, що обсяг операційного прибутку зменшується більшими темпами, ніж обсяг операційної діяльності.

Оскільки величина операційного важеля ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» становить 4,79 то рівень підприємницького ризику виробничо-комерційної діяльності є не високим. А тип виробничо-комерційної діяльності підприємства малоризиковий та консервативний.

3.2. Напрями підвищення рівня фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод»

У сучасних економічних умовах суб'єкти господарювання самостійно планують і здійснюють фінансово-економічну діяльність. При цьому найбільша увага приділяють забезпеченню і прогнозуванню можливостей економічного зростання, що є неможливим без визначення таких базових характеристик, як платоспроможність або фінансова стійкість. Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов успішної і стабільної роботи підприємства в ринкових умовах. Якщо підприємство фінансово стійке, платоспроможне, то воно має низку переваг перед іншими підприємствами такого ж профілю при отриманні кредитів, залученні інвестицій, у виборі постачальників і в підборі кваліфікованих кадрів. Чим вище стійкість підприємства, тим більше воно незалежне від несподіваних змін ринкової кон'юнктури і, отже, тим менше ризик банкрутства.

Кризові явища становлять загрозу фінансової стійкості підприємств, але в умовах циклічного розвитку економіки їх виникнення закономірно. У зв'язку з цим необхідно виявлення економічних криз у фінансовій стійкості підприємства і своєчасне вжиття заходів з управління кризовими явищами, комплекс яких утворює управління фінансовою стійкістю. Таким чином, в умовах кризи планування дозволяє уникнути великих помилок в оцінці можливих альтернатив ринкової динаміки, поведінки конкурентів і партнерів на внутрішньому і зовнішніх ринках.

Стратегічне управління фінансовою стійкістю повинно враховувати не тільки цілі фінансового менеджменту та тип фінансової політики, а й вид фінансової стійкості, який характерний для підприємства на даний момент часу. Фінансово стійкий стан підприємства дає можливість здійснювати активний розвиток підприємства (поєднання операцій з різним рівнем фінансового ризику, що дозволяє впроваджувати інновації, проводити модернізацію і технічне переозброєння підприємства). В умовах стабільного фінансового стану доцільні заходи щодо підвищення рентабельності продажів,

обережні вкладення в ризикові інвестиції, їх ранжування за ступенем терміновості здійснення. Підприємству, що знаходиться в нестійкому фінансовому стані, при здійсненні вкладень доцільно віддавати перевагу менш ризиковим операціям і які мають найменший термін окупності.

Основним стратегічним завданням фінансово нестійкого підприємства є стабілізація фінансового стану шляхом реструктуризації заборгованості, відстрочення платежів, продажу непрофільних активів. Управління фінансовою стійкістю підприємства залежить від типу фінансової політики, що застосовується на підприємстві, оскільки від неї залежить допустимий рівень ризику і рентабельності, а також цільові показники фінансової стійкості [3, 86]. На рисунку 3.3 представлено стратегічне управління фінансовою стійкістю підприємства.

Реалізуючи консервативну фінансову політику, підприємство при управлінні структурою джерел фінансування віддає перевагу власним джерелам фінансування, що обумовлює недостатній рівень рентабельності активів через відсутність ефекту фінансового важеля і високої ціни капіталу. Результатом даної фінансової політики є мінімізація втрати фінансової стійкості, однак в результаті недостатнього фінансування інвестиційної діяльності можливе зниження конкурентоспроможності продукції. Для збереження фінансової стійкості в довгостроковому періоді важливо регулювати відпускні ціни на готову продукцію шляхом мінімізації постійних витрат підприємства, а також активізувати заходи щодо просування продукції.

При проведенні помірної політики управління фінансами досягається позитивний ефект фінансового важеля, який обумовлює достатню фінансову стійкість підприємства і знижує середньозважену вартість капіталу.

Рис. 3.3. Забезпечення фінансової стійкості підприємства в залежності від типу фінансової політики

В умовах помірної політики управління фінансами підприємства отриманий прибуток спрямовується на інвестиційні проекти та створення резервних фондів. Даний тип політики є оптимальним, оскільки забезпечує досягнення цілей фінансового менеджменту з оптимальним рівнем ризику втрати фінансової стійкості і створює можливість формування запасу фінансової міцності на випадок несприятливого впливу зовнішніх факторів.

Характерна особливість агресивної політики управління фінансами полягає в низькій фінансовій стійкості підприємства, а під впливом негативних внутрішніх або зовнішніх факторів вона може призвести до банкрутства. При управлінні фінансовою стійкістю доцільно здійснювати реструктуризацію заборгованості, ранжувати інвестиційні проекти за ступенем релевантності та реалізовувати їх у цій послідовності. Вивільнені фінансові ресурси доцільно спрямувати на збільшення обсягу власного капіталу підприємства з метою підвищення фінансової стійкості. До напрямів забезпечення фінансової стійкості інструментами тактичного фінансового менеджменту [26, 29] можна віднести вибір цільової структури фінансування оборотних коштів, встановлення принципів оптимізації політики управління витратами (обґрунтованості, мінімізації, планування), який дозволяє уточнити заходи щодо досягнення цільової фінансової стійкості підприємств (табл. 3.7).

Той чи інший тип політики фінансування відображає коефіцієнт чистих оборотних активів (чистого робочого капіталу) – мінімальне його значення характеризує здійснення підприємством політики агресивного типу, в той час як досить високе його значення (що прагне до одиниці) - політику консервативного типу. Таким чином, формування відповідних принципів фінансування оборотних активів в остаточному підсумку визначає співвідношення між рівнем рентабельності використання власного капіталу і рівнем ризику зниження фінансової стійкості і платоспроможності підприємства, своєрідним барометром якого виступають сума і рівень чистих оборотних активів (чистого робочого капіталу).

Тактичні інструменти забезпечення фінансової стійкості підприємства

[26, 29]

Консервативна політика	Помірна політика	Агресивна політика
управління оборотними активам		
<ul style="list-style-type: none"> – забезпечується потреба в оборотних коштах за рахунок власного капіталу на рівні 50-70%; – 20-30% оборотних коштів фінансується за рахунок довгострокового позикового капіталу; – значні витрати власного капіталу на фінансування оборотних коштів; – мінімізація рівня дебіторської та кредиторської заборгованості; – максимізація грошових коштів підприємства 	<ul style="list-style-type: none"> – оборотні кошти фінансуються на 50% за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу; – за рахунок короткострокового позикового капіталу - весь обсяг змінної їх частини оборотних засобів; – середній рівень витрат власного капіталу на фінансування оборотних коштів; – співставні темпи зростання і оборотності дебіторської заборгованості, мінімізація простроченої; – середній рівень обсягу грошових коштів підприємства 	<ul style="list-style-type: none"> – оборотні кошти фінансуються на 10-30% за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу; – 90-70% в оборотних коштах фінансується за рахунок короткострокового позикового капіталу; – низький рівень витрат власного капіталу на фінансування оборотних коштів; – темпи зростання кредиторської заборгованості вище дебіторської; – мінімальний рівень грошових коштів
управління витратами – калькулювання собівартості продукції		
<ul style="list-style-type: none"> – зниження витрат за рахунок знижок постачальників на значний обсяг закупівлі; – зниження витрат на оплату праці за рахунок підвищення кваліфікації персоналу; – скорочення простоїв обладнання, здійснення повного циклу виробництва 	<ul style="list-style-type: none"> – закупівля сировини і матеріалів з урахуванням можливого збою поставок продукції; – модернізація обладнання, що знижує потребу в трудових ресурсах; – виконання виробництва продукції із залученням зовнішніх фахівців 	<ul style="list-style-type: none"> – жорстке нормування закупівель сировини, відсутність складських приміщень, розвинена логістика; – реінжиніринг бізнес-процесів; – використання аутсорсингу у виробництві продукції; – застосування прискореної амортизації в результаті закупівлі обладнання в лізинг

Оскільки позитивним чинником фінансової стійкості є наявність джерел формування запасів, а негативним фактором – величина запасів, то основними способами виходу з нестійкого і кризового фінансового станів будуть: поповнення джерел формування запасів і оптимізація їх структури, а також обґрунтоване зниження рівня запасів. Цього можна досягти наступними способами:

- збільшення реального власного капіталу за рахунок збільшення розміру статутного капіталу, а також за рахунок накопичення нерозподіленого прибутку (застосовується в тому випадку, якщо підприємство не несе

непокриті збитки за аналізований період, інакше особливих результатів дати не може);

- розробка грамотної фінансової стратегії підприємства, яка б дозволила підприємству залучати, як короткострокові, так і довгострокові позикові кошти, при цьому підтримуючи оптимальні пропорції між власним і позиковим капіталом;

- перегляд середньозважених величин запасів продукції на складах на день, тиждень, місяць. Зниження рівня запасів відбувається в результаті планування залишків запасів, а також реалізації невикористаних товарно-матеріальних цінностей. Завищений розмір запасів, впливає на кредиторську заборгованість, що відповідно несприятливо для підприємства.

Також позитивний вплив на покращення фінансової стійкості підприємства може надати: посилення роботи зі стягнення дебіторської заборгованості, в результаті якої відбувається підвищення частки грошових коштів, прискорення оборотності оборотних коштів, зростання забезпеченості власними оборотними засобами; прискорення оборотності дебіторської заборгованості і як наслідок більш ритмічні надходження коштів від дебіторів, збільшення «запасу міцності» за показниками платоспроможності тощо.

Отже, для підвищення фінансової стійкості підприємству необхідно вишукувати резерви по збільшенню темпів нагромадження власних джерел, забезпеченню матеріальних оборотних засобів власними джерелами. Крім того, необхідно знаходити найбільш оптимальне співвідношення фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції, а також витрати по його розширенню та оновленню.

З метою поліпшення фінансового стану ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод», необхідно звернути увагу на управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Можна порекомендувати наступні заходи:

1. Подальше скорочення дебіторської заборгованості. З цією метою необхідно зробити наступне: жорсткіше контролювати стан розрахунків з покупцями за відстроченими (простроченими) заборгованостями; по можливості орієнтуватися на більше числопокупців, щоб зменшити ризик несплати одним або декількома покупцями; стежити за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості, оскільки перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською призводить до неплатоспроможності підприємства.

2. Збільшення власних засобів підприємства шляхом залучення інвестицій.

3. Переглянути структуру управління фінансами, що може дати більш ефективне використання грошових ресурсів.

4. Відновити основні засоби.

5. Планувати свою діяльність і одержувати від неї прибуток.

6. Звернути увагу на збільшення короткострокових зобов'язань, оскільки це може стати причиною зниження фінансування і надійності перед кредиторами, що може призвести до банкрутства.

У результаті аналізу фінансової стійкості ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» було виявлено, що стійкість підприємства відноситься до кризового стану. Водночас, також були виявлені негативні тенденції, що ведуть до подальшого ослаблення фінансової стійкості в майбутньому.

Аналіз та управління дебіторською заборгованістю передбачає контроль за оборотністю коштів у розрахунках. Прискорення оборотності коштів в динаміці розглядається, як позитивнатенденція. Загальна схема контролю за дебіторською заборгованістю, як правило, включає в себе кілька етапів:

Етап 1. Задається критичний рівень дебіторської заборгованості; всі розрахункові документи, які відносяться до заборгованості, що перевищує критичний рівень, підпадають під перевірку в обов'язковому порядку.

Етап 2. Із розрахункових документів здійснюється контрольна вибірка.

Етап 3. Перевіряється реальність сум дебіторської заборгованості у відібраних документах. Зокрема можуть направлятися листи контрагентам з проханням підтвердити реальність проставленої в документі суми.

Однією з ключових проблем товариства на сьогоднішній день є проблема дефіциту грошових коштів, тобто високоліквідних активів. Це обумовлено активним наданням комерційного кредиту клієнтам та відсутністю жорсткого контролю за інкасуванням наданих комерційних кредитів.

На підприємстві існують значні внутрішні резерви та механізми, що дозволяють управляти дебіторською заборгованістю більш ефективно і отримати додаткові обігові кошти. Щоб ефективно управляти дебіторською заборгованістю, підприємству необхідно виконувати наступні рекомендації: контролювати стан розрахунків з клієнтами та своєчасно пред'являти позовні заяви; орієнтуватися на якомога більшу кількість замовників з метою зменшення ризику несплати одним або кількома великими споживачами; стежити за відповідністю кредиторської та дебіторської заборгованості.

Основними напрямками політики прискорення та підвищення ефективності розрахунків є використання спонтанного фінансування. Таким чином, заходами з підвищення фінансової стійкості правомірно визначити наступні (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Заходи, що спрямовані на підвищення фінансової стійкості ТОВ

«Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод»

Заходи	Напрями
1. Посилення контролю та аналізу дебіторської заборгованості	Розробка ефективної методики надання комерційного кредиту замовникам та інкасації коштів
2. Спонтанне фінансування	Стимулювання замовників до прискорення оплати наданих їм послуг, залучення нових клієнтів
3. Створення резерву сумнівних боргів	Попередження виникнення втрат у зв'язку з виникненням фінансових труднощів у клієнтів
4. Здійснення короткострокових фінансових вкладень за рахунок нерозподіленого прибутку	Отримання додаткового доходу

Розв'язок завдання зниження дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги вимагає гнучкого поєднання як жорстких заходів щодо її стягнення, так і методів стимулювання постійних клієнтів. На практиці для такого поєднання використовується метод спонтанного фінансування – надання знижок покупцям за скорочення термінів розрахунків.

Спонтанне фінансування є вигідним як для постачальника, так і для покупця. Більше того, воно дозволяє отримати деякі непрямі вигоди: поліпшується ліквідність балансу і всі фінансово-економічні показники ефективності роботи підприємства; формується позитивний імідж підприємства, що дбає про своїх клієнтів; спонтанне фінансування, як метод фінансового менеджменту, сприяє зниженню дебіторської заборгованості.

Визначення рівня фінансової стійкості засвідчив необхідність вжиття термінових заходів на ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» з метою його підвищення. Позитивний вплив на ще більше покращення даного показника може надати: посилення роботи зі стягнення дебіторської заборгованості, в результаті якої відбувається підвищення частки грошових коштів, прискорення оборотності оборотних коштів, зростання забезпеченості власними оборотними засобами; прискорення оборотності дебіторської заборгованості і як наслідок більш ритмічні надходження коштів від дебіторів, збільшення «запасу міцності» за показниками платоспроможності тощо. Отож, для підвищення фінансової стійкості підприємству необхідно вишукувати резерви по збільшенню темпів нагромадження власних джерел, забезпеченню матеріальних оборотних засобів власними джерелами. Крім того, необхідно знаходити найбільш оптимальне співвідношення фінансових ресурсів, при якому підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперебійний процес виробництва та реалізації продукції, а також витрати по його розширенню та оновленню.

ВИСНОВКИ

У випускній роботі вирішено важливе завдання теоретико-методичного обґрунтування фінансової стійкості та розроблено шляхи її зміцнення на підприємстві. Результати дослідження дозволили сформулювати такі висновки.

1. У дослідженні систематизовано тлумачення фінансової стійкості підприємства відповідно з чим зроблено висновок, що фінансова стійкість підприємства являє собою стан фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, який забезпечує сталий розвиток фінансово-господарської діяльності на основі зростання прибутку й капіталу та достатньої платоспроможності та кредитоспроможності. Фінансова стійкість – комплексне поняття, яке перебуває від впливом різноманітних фінансово-економічних факторів, які треба враховувати при прийнятті фінансового вибору. Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан.

2. Виявлено фактори фінансової стійкості підприємства. Діяльність підприємства залежить від різноманітних чинників, фінансова стійкість також підлягає впливу багатьох факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. До внутрішніх факторів відносять: недосконалу організаційну структуру, неефективність інвестиційно-інноваційної політики, недостатність фінансових ресурсів. До факторів зовнішнього середовища, які характеризуються найбільшим впливом на фінансовий стан підприємства, належать: нестабільність економічної та політичної ситуації в країні, кризові явища в економіці, неконтрольованість і нестабільність фінансового ринку, низька ефективність державного управління тощо.

3. Обґрунтовано вибір інструментарію до визначення рівня фінансової

стійкості. Оцінка абсолютних і відносних показників та оцінка запасу фінансової стійкості. Так, абсолютними показниками фінансової стійкості є показники, що характеризують міру забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування. Після аналізу абсолютних показників фінансової стійкості розраховують відносні коефіцієнти, завдяки чому можна побачити співвідношення коштів підприємства за різними джерелами, структуру капіталу. При оцінюванні запасу фінансової стійкості підприємства вирисовують такі складові: поріг рентабельності, зона безпеки (беззбитковості) та показники операційного, фінансового та операційно – фінансового левериджу.

4. На підставі проведеного аналізу фінансового стану підприємства ТОВ «ТД «ПААЗ» встановлено, що підприємство має певні економічні труднощі. Оскільки показник нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) є від'ємним. Проте за досліджуваний період він зріс на 5909 тис. грн, що є позитивним фактором. Також зросли поточні зобов'язання підприємства. Це є негативним явищем, оскільки певну частину прибутку, який буде отримувати підприємство, воно буде використовувати для погашення кредитів.

Аналіз стану та ефективності використання основних фондів підприємства засвідчив, що підприємство має певні недоліки, але є рентабельним. Ефективність використання оборотних активів підприємства зросла протягом звітного періоду.

Діяльність підприємства не є абсолютно ліквідною. Оскільки багато показників не відповідають нормі. Аналіз платоспроможності показав, що більшість показників є низькими і також не відповідають нормі. Проте позитивним моментом можна виділити зростання коефіцієнту загальної платоспроможності. Оскільки у ТОВ «ТД «ПААЗ» здатність покрити всі свої зобов'язання активами з кожним роком стає більшою.

5. Оцінювання фінансової стійкості показало, що фінансовий стан підприємства є не стабільним. Оскільки майже всі показники є від'ємними та не відповідають нормі. Така ситуація обумовлена тим, що підприємство є

збитковим і відповідно показник власного капіталу – від’ємний. Визначення фінансового стану підприємства показало, що підприємство знаходиться в кризовому стані. Проаналізувавши роботу підприємства по всіх показниках, можна стверджувати, що ТОВ «ТД»ПААЗ» має певні труднощі. Більшість з них обумовлені тим, що підприємство було створене в 2016 році і досліджуваний період припадає на перші роки його роботи. А в цей час підприємство лише набирає обороти.

6. Визначення рівня фінансової стійкості засвідчив необхідність вжиття термінових заходів на ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» з метою його підвищення. Позитивний вплив на ще більше покращення даного показника може надати: посилення роботи зі стягнення дебіторської заборгованості, в результаті якої відбувається підвищення частки грошових коштів, прискорення оборотності оборотних коштів, зростання забезпеченості власними оборотними засобами; прискорення оборотності дебіторської заборгованості і як наслідок більш ритмічні надходження коштів від дебіторів, збільшення «запасу міцності» за показниками платоспроможності тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверіна М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення [Електронний ресурс Київського національного університету імені Тараса Шевченка] / М.Ю. Аверіна. – Режим доступу до журналу: <https://www.sworld.com.ua/konfer29/420.pdf>
2. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / О.Я. Базилінська. – К.: КНЕУ, 2009. – 326 с.
3. Банк В.Р. Финансовый анализ : учеб. пособие / В.Р. Банк, С.В. Банк, А.В. Тараскина. – М.: Проспект, 2009. – 352 с.
4. Белікова Т.В. Оцінка фінансового стану підприємств побутового обслуговування: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг»; Харківський державний університет харчування та торгівлі / Т.В. Белікова. – 2017. – 20 с.
5. Біла О.Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств / О.Г. Біла // Фінанси України. – 2015. – № 4. – 443с.
6. Білик М.Д. Суть і оцінка фінансового стану підприємства: [навч. посібник] / М.Д. Білик. – К., 2017. – С. 117 – 121.
7. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / І.А. Бланк. – К.: Ніка-Центр; Ельга, 2007. – 528 с.
8. Богацька Н.М. Фінансовий стан підприємства та шляхи його покращення в бізнес-процесах підприємства [Текст] / Н.М. Богацька, О.В. Галюк // Молодий вчений. – 2013. – №2. – С. 12 – 16.
9. Ганущак Т.В. Оцінка фінансової стійкості підприємства / Т.В. Ганущак // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – С. 104 – 110.
10. Гапак Н.М. Особливості визначення фінансової стійкості підприємств / Н.М. Гапак // Науковий вісник Ужгородського університету. – К., 2014. – Ч. 2. – С. 191 – 196.

11. Гончаренко В.В. Механізм забезпечення фінансової стійкості підприємства / В.В. Гончаренко, А.Г. Бондаренко // Економіка: зб. наук. пр. – К., 2010. – № 2. – С. 87 – 91.

12. Гончарова А.І. Відновлення платоспроможності підприємства: навч. посіб. / А.І. Гончарова. – К., 2009. – С. 68 – 78.

13. Городня Т.А., Кузик Т.А. Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства / Т.А. Городня, Т.А. Кузик // Науковий вісник НЛТУ України. 2013. – № 16. – С. 191 – 196.

14. Грабовецький Б.Є. Фінансовий аналіз та звітність : [навч. посібник] / Б.Є. Грабовецький, І.В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 281 с.

15. Гринкевич С.С. Економічні основи стратегічного управління фінансовою стійкістю підприємства в умовах ринкових перетворень / С.С. Гринкевич, М.А. Михалевич // Науковий вісник НЛТУ України. – К., 2008. – Ч. 1. – С. 110 – 114.

16. Давиденко Н.Н. Стратегія забезпечення фінансової стійкості підприємств в умовах сучасних викликів і загроз / Н.Н. Давиденко // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск 1 (47). Т.1. – Ужгород., 2017. – С. 350 – 353.

17. Дахно І.І. Зовнішньоекономічний менеджмент: [навч. посіб.] / І.І. Дахно, Г.В. Бабіч., В.М. Барановська. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 568 с.

18. Державна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

19. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посіб. / Л.І. Донець. – К.: КНЕУ, 2006. – 312 с.

20. Донченко Т.В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства / Т.В. Донченко // Вісник хмельницького національного університету. – 2015. – № 1. – С. 23 – 27.

21. Ейтутіс Г.Д. Реформування залізничного транспорту України - один із можливих шляхів підвищення ефективності його функціонування в сучасних

економічних умовах / Г.Д. Ейтутіс // Економіст. – 2008. – № 5. – С. 39 – 41.

22. Економічна енциклопедія: в 2 томах – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.

23. Залізничний інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://info.uz.ua/articles/yak-viglyadae-serednostatichniy-zaliznichnik->

24. Захарченко В.О. Сучасні методи оцінки фінансового стану підприємства: [навч. посібник] / В.О. Захарченко. – К., 2014. – 488 с.

25. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підручник / О.С. Іванілов. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.

26. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: навч. посіб. для самост. вивч. дисц. / В.М. Івахненко. – К: КНЕУ, 2000. – 263 с.

27. Калишенко В.О. Огляд та узагальнення методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / В.О. Калишенко, К.М. Москалець // Матеріали VII Міжнародної наукової інтернет-конференції «Простір і час сучасної науки». – Режим доступу: <http://intkonf.org/kalishenko>

28. Ковальова А.М. Фінанси фірми: [підручник] / А.М. Ковальова, М.Г. Лапуста, Л.Г. Скамай. – К., 2013. – 496 с.

29. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. / М.Я. Коробов. – К: «Знання», 2002. – 145 с.

30. Котляр М.Л. Оцінка фінансової стійкості підприємства: навч. посіб. / М.Л. Котляр. – К.: КНЕУ, 2005.– С. 113 – 117.

31. Кравченко М.С. Сутність фінансової стійкості промислового підприємства / М.С. Кравченко // Вісник економічної науки України – 2014. – № 2. – С. 61 – 63.

32. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: [підручник] / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К., 2009. – 520 с.

33. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства при визначенні стратегії його розвитку / О.Р. Кривицька. – К: Знання-Прес, 2013. – С. 138 – 143.

34. Кривко С.М. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.int-konf.org/>

35. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Б.М. Литвин, М.В. Стельмах. – К., 2008. – 336 с.
36. Лісовий А.В., Чуницька І.І. Аналіз фінансових ресурсів як базис формування фінансового потенціалу. Бізнес-Навігатор. 2010. Спецвип. 21. С. 96 – 101.
37. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: [навч. посібник] / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. – К., 2007. – 464 с.
38. Лях Л.М. Проблеми визначення фінансової стійкості підприємств: [навч. посібник] / Л.М. Лях. – 2014. – С. 102 – 104.
39. Мальований М.І. Фінансовий стан підприємства та його покращення у післякризовий період: навч. посіб. / М.І. Мальований. – К., 2015. – С. 93 – 105.
40. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг: [підручник] / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк. – К.: Знання, 2008. – 661 с.
41. Мартинюк В.М. Методологічні принципи управління фінансовою стійкістю підприємств торгівлі: навч. посіб. / В.М. Мартинюк. – К., 2014. – С. 27 – 33.
42. Мисак Н.В. Стратегічні аспекти досягнення фінансової стійкості підприємства / Н.В. Мисак, О.І. Ященко // Фінанси: зб. наук. пр. – Луцьк, 2015. – №4. – С. 384 – 389.
43. Основи фінансової діяльності підприємства: навч. посіб. / В.К. Дорогань, О.О. Томілін, О.А. Гаврилова. – Вид-во Європ. ун-ту. – К.: 2008. – 259 с.
44. Основні аспекти стратегії розвитку ВП «Полтавська дирекція залізничних перевезень» ДП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.uz.gov.ua>
45. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: [навч. посібник] / О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2014. – 388 с.
46. Павленко О.П., Семиліт І.В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування / О.П. Павленко, І.В. Семиліт // Молодий вчений. – 2017. – № 7. – С. 113 – 116.
47. Пацула О.І. Цільові орієнтири економічного аналізу в умовах

інтеграційних та глобалізаційних процесів / О.І. Пацула. Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці / МОН України, Ужгородський нац. ун-т., 2010 р. – Ч. 1. – Ужгород: – 400 с.

48. Плиса В.Й. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України: монографія / В.Й. Плиса, І.І. Приймак. – Львів: Видавництво ННВК «АТБ», 2009. – 144 с.

49. Побережець О.В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства: [моногр.] / О.В. Побережець. – Херсон: Видавництво Грінь Д.С., 2017. – 500 с.

50. Поддєрьогін А.М. Фінансова стійкість підприємств у економіці України : монографія / А.М. Поддєрьогін, Л.Ю. Наумова. – К.: КНЕУ, 2011. – 184 с.

51. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

52. Річна інформація про ВП «Полтавська дирекція залізничних перевезень» ДП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pz.gov.ua/news/cb/g2012.html>

53. Русіна Ю.О., Полозук Ю.В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що на неї впливають / Ю.О. Русіна, Ю.В. Полозук // International scientific journal. – 2015. – № 2. – С. 91 – 94.

54. Рудницька О.М., Біленська Я.Р. Шляхи покращення фінансового стану українських підприємств / О.М. Рудницька, Я.Р. Біленська // Вісник «Логістик», Львів: Вид-во НУ ЛП, 2009. – № 649 – С. 132 – 138.

55. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – К.: Знання, 2005. – 662 с.

56. Слободян Н.Г. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства в сучасних умовах: методологія і практика. Економічний аналіз. 2014. № 18 (2). С. 239–245.

57. Смірнова Т.О., Усатюк К.К. Фінансова стійкість підприємства / Т.О. Смірнова, К.К. Усатюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – №. 11. –

С. 196 – 201.

58. Стан та перспективи розвитку інфраструктури регіонів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/Inf>

59. Томілін О.О. Організація господарської діяльності підприємства [монографія] / О.О. Томілін. – Полтава: Оріяна, 2009. – 176 с.

60. Томілін О.О. Основи фінансової діяльності підприємства: навч. посіб. / В.К. Дорогань, О.О. Томілін, О.А. Гаврилова – Вид-во Європ. ун-ту. – К.: 2008. – 259 с.

61. Томілін О.О. Сутність та оцінка фінансового стану підприємства [Електронний ресурс Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського «Глобальні та національні проблеми економіки»] / О.О. Томілін, А.С. Лесюк. – Режим доступу до журналу: <http://global-national>.

62. Томілін О.О. Фінансовий стан підприємства і його стабільність / О.О. Томілін // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск № 241: V т. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 1150 – 1157.

63. Томілін О.О. Шляхи поліпшення фінансового стану підприємства в умовах фінансової кризи / О.О. Томілін, О.А. Гаврилова, М.В. Фріцберг // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Випуск № 257: В 7 т. – Т.V. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. – С. 1195 – 1201.

64. Тридід О.М., Орехова К.В. Оцінювання фінансової стійкості підприємства: монографія / О.М. Тридід, К.В. Орехова. – К.: вид-во Університету БС НБ України, 2014. – 143 с.

65. Філімоненков О.С. Фінанси підприємства: навч. посіб. / О.С. Філімоненков. – К.: Кондор, 2005. – 400 с.

66. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / М.Р. Лучко, С.М. Жукевич, А.І. Фаріон. – Тернопіль:, ТНЕУ, – 2017. – 304 с.

67. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Ю.М. Тютюнник. – К., 2012. – 815 с.

68. Фінансовий менеджмент: елект. навч. посібник / І.А. Бігдан, Л.І. Лачкова, В.М. Лачкова, О.В. Жилякова. – Х.:ХДУХТ, 2018. – 197 с.

69. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / [К.В. Васьківська, О.А. Сич].

– Львів: «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. – 236 с.

70. Фінансовий менеджмент: підручник / В.П. Мартиненко, Н.І. Климаш, К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко [та ін.] за заг. ред. Т.А. Говорушко. – Львів «Магнолія 2006», 2014. – 344 с.

71. Фінанси підприємств: навч. посіб. Частина 1 / В.В. Зянько, В.Г. Фурик, І.М. Вальдшмідт. – Вінниця: ВНТУ, 2017. – 126 с.

72. Фінанси підприємств: підручник / Л.О. Лігоненко [та ін.]. – К.: КНТЕУ, 2006. – 491 с.

73. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

ДОДАТКИ

Додаток Г

Таблиця Г.1

Агрегований баланс ТОВ «Торговий дім «Полтавський автоагрегатний завод» за 2017 – 2019 роки

АКТИВ	2017 рік		2018 рік		Відхилення (+,-) в		Темп зростання, %	2018 рік		2019 рік		Відхилення (+,-) в		Темп зростання, %
	Сума, тис. грн.	Пито- ма вага, %	Сума, тис. грн.	Пито- ма вага, %	Сумі, тис. грн.	Пито- мій вазі, %		Сума, тис. грн.	Пито- ма вага, %	Сума, тис. грн.	Пито- ма вага, %	Сумі, тис. грн.	Пито- мій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Необоротні активи (1095)	2856	19,12	8903	35,81	6047	16,69	311,73	8903	35,81	10008	18,96	1105	(16,84)	112,41
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи (1000+...+1020)	2856	19,12	8903	35,81	6047	16,69	311,73	8903	35,81	10008	18,96	1105	(16,84)	112,41
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції (1030+1035)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.3. Відстрочені податкові активи (1045)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.4. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість (1040+1050+...+1090)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. Оборотні активи (1195)	12084	80,88	15962	64,19	3878	(16,69)	132,09	15962	64,19	42772	81,04	26810	16,84	267,96
2.1. Запаси (1100+1110)	-	-	3670	14,76	3670	-	-	3670	14,76	2100	3,98	(1570)	(10,78)	57,22
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+...+1155)	5503	36,83	10994	44,21	5491	7,38	199,78	10994	44,21	41579	78,78	30585	34,56	378,20
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	6106	40,87	2782	11,19	(3324)	(29,68)	45,56	2782	11,19	-	0,00	(2782)	(11,19)	0,00

Продовження табл. Г.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	475	3,18	333	1,34	(142)	(1,84)	70,11	333	1,34	151	0,29	(182)	(1,05)	45,35
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього майна (1300)	14940	100	24865	100	9925	0	166,43	24865	100	52780	100	27915	0	212,27
ПАСИВ														
1. Власний капітал (1495)	(5957)	(39,87)	(3096)	(12,45)	2861	27,42	51,97	(3096)	(12,45)	(48)	(0,09)	3048	12,36	1,55
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	20897	139,87	27961	112,45	7064	(27,42)	133,80	27961	112,45	52828	100,09	24867	(12,36)	188,93
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1046	1,98	-	-	-
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	12397	82,98	13931	56,03	1534	(26,95)	112,37	13931	56,03	23292	44,13	9361	(11,90)	167,20
3.3. Інші поточні зобов'язання	8500	56,89	14030	56,42	5530	(0,47)	165,06	14030	56,42	28490	53,98	14460	(2,45)	203,06
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (1700)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього капіталу (1900)	14940	100	24865	100	9925	0	166,43	24865	100	52780	100	27915	0	212,27